

ÉRTEKEZÉSEK

A NYELV- ÉS SZÉPTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL.

KIADJA A MAGYAR TUD. AKADÉMIA.

AZ I. OSZTÁLY RENDELETÉBŐL

SZERKESZTI

GYULAI PÁL

OSZTÁLYTITKÁR.

XVII. KÖTET. 6. SZÁM.

MAGY. AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

SZENT ÁGOSTON REGULÁINAK MAGYAR FORDÍTÁSA

COELIUS (BÁNFFY) GERGELYTŐL.

(1537.)

BEVEZETÉSSSEL ELLÁTVA KIADTA

DÉZSI LAJOS.

(OLVASTATOTT A M. TUD. AKADÉMIA I. OSZT. 1898 FEBRUÁR 28-ÁN TARTOTT ÜLÉSÉN.)

Ára 2 Kor.

BUDAPEST.

1900.

Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből.

- I. k.** I. Solon adótvényéről. *Telŷy Ivántól.* Ára 20 f. — II. Adalékok az attikai törvénykönyvhöz *Telŷy Ivántól.* 20 f. — III. A legújabb magyar Szentírásról. *Tárkányi J. Bélától.* 40 f. — IV. A Nibelungének keletkezéséről és gyanítható szerzőjéről. *Szász Károlytól.* 20 f. — V. Tudománybeli hátramaradásunk okai, s ezek tekintetéből Akadémiánk feladása. *Toldy Ferencztől.* 20 f. — VI. A keleti török nyelvről. *Vámbery Ármintól.* 20 f. — VII. Geleji Katona István főleg mint nyelvész. *Imre Sándortól.* 60 f. — VIII. A magyar egyházak szerveztartásos énekei. a XVI. és XVII. században. *Bartalus Istvántól.* Hangjegyekkel. 1 K 20 f. — IX. Adalékok a régibb magyar irodalom történetéhez. (1. Sztárai Mihálynak eddig ismeretlen szindarabjai. 1550—59. — 2. Egy népirodalmi emlék 1550—75-ből. 3. Baldi Magyar olasz Szótárkája 1583-ból. — 4. Báthory István országbíró mint író. 1 K 20 f. — 5. Szenczi Molnár Albert 1574—1633). *Toldy Ferencztől.* — X. A magyar bővített mondat. *Brassai Sámuel*től. 40 f. — XI. Jelentés a felső-ausztriai kolostoroknak Magyarországot illető kézíratai- és nyomtatványairól. *Bartalus Istvántól.* 40 f. (1867—1869.)
- II. k.** I. A Konstantinápolyból legújban érkezett négy Corvin-codexről. *Mátray Gábor* l. tagtól. 20 f. — II. A tragikai felfogásról. Székfoglaló. *Szász Károly* r. tagtól 40 f. — III. Adalékok a magyar szóalkotás kérdéséhez. *Joannovits Gy.* l. tagtól 40 f. — IV. Adalékok a magyar rokonértelmű szók értelmezéséhez. *Finály Henrik* l. tagtól. 40 f. — V. Solomos Dénes költeményei és a hét-szigeti görög népnyelv. *Telŷy Iván* lev. tagtól. 40 f. — VI. Q. Horatius satirái (Éthikai tanulmány). Székfoglaló. *Zichy Antal* l. tagtól. 40 f. — VII. Újabb adalékok a régibb magyar irodalom történetéhez (I. Magyar Pál XIII. századbeli kanonista. II. Margit kir. hercegnő, mint ethikai író. III. Baldi Bernardin magyar-olasz szótárkája 1582-ből. Második közlés IV. Egy XVI. századbeli növénytani névtár XVII. és XVIII. századbeli párhuzamokkal. V. Akadémiai eszme Magyarországon Bessenyei előtt) *Toldy Ferencz* r. tagtól. 80 f. — VIII. A sémi magánhangzókról és megelőzősük módjairól. *Gr. Kuun Géza* lev. tagtól. 40 f. — IX. Magyar szófejtetések. *Szilády Aron* l. tagtól. 20 f. — X. A latin nyelv és dialektusai. Székfoglaló. *Szenássy Sándor* l. tagtól. 60 f. — XI. A defterekről. *Szilády Aron* lev. tagtól. 40 f. — XII. Emlékbeszéd Árvay Gergely felett. *Szörényi Józseftől.* 20 f. (1869—1872.)
- III. k.** I. Commentator commentatus, Tarlózatok Horatius satiráinak magyarázóí után. *Brassai Sámuel* r. tagtól. 80 f. — II. Apáczai Csérei János Barczai Akos fejedelemhez benyújtott terve a magyar hazában felállítandó első tudományos egyetem ügyében. *Szabó Károly* r. tagtól. 20 f. — III. Emlékbeszéd Bitnitz Lajos felett. *Szabó Imre* t. tagtól. 20 f. — IV. Az első magyar társadalmi regény. Székfoglaló *Vadnai Károly* l. tagtól. 40 f. — V. Emlékbeszéd Engel József felett. *Finály Henrik* l. tagtól 20 f. — VI. A finn költészetéről, tekintettel a magyar ősköltészetre. *Barna Ferdinand* l. tagtól. 80 f. — VII. Emlékbeszéd Schleicher Ágost, külső l. tag felett. *Riedl Szende* l. tagtól. 20 f. — VIII. A nemzetiségi kérdés az araboknál. *Dr. Goldziher Ignác*tól. 60 f. — IX. Emlékbeszéd Grimm Jakab felett. *Riedl Szende* l. tagtól 20 f. — X. Adalékok Krim történetéhez. *Gr. Kuun Géza* l. tagtól. 40 f. — XI. Van-e elfogadható alapja az ik-es igék külön ragozásának. *Riedl Szende* lev. tagtól 40 f. (1872—1873.)
- IV. k.** I. szám. Paraleipomena kai diorthoumena. A mit nem mondtak s a mit rosszul mondtak a commentatorok Virgilius Aeneise II-ik könyvére. különös tekintettel a magyarra. *Brassai Sámuel* r. tagtól 80 f. — II. szám. Bálinth Gábor jelentése Oroszország- és Ázsiában tett utazásáról és nyelvészeti tanulmányairól. Meléklet öt khálymik dana hangjegye. 40 f. — III. szám. A classica philológiának és az összehasonlító árja nyelv-tudománynak mívelése hazánkban. Székfoglaló *Bartal Antal* l. tagtól 80 f. — IV. szám. A határozott és határozatlan mondatról. *Barna Ferdinand* l. tagtól 40 f. — V. szám. Jelentés a m. t. Akadémia könyvtára számára keletről hozott könyvekről, tekintettel a nyomdai viszonyokra keleten. *Dr. Goldziher Ignác*tól. 40 f. — VI. szám. Jelentések: I. Az orientalistáknak Londonban tartott nemzetközi gyűléséről. *Hunfalvy Pál* r. tagtól. — II. A németországi philologok és tanfériak 1874-ben Innsbruckban tartott gyűléséről. *Budenz József* r. tagtól. 30 f. — VII. szám. Az új szókról. *Fogarasi János* r. tagtól. 30 f. — VIII. szám. Az új magyar orthologia. *Toldy Ferencz* r. tagtól. 30 f. — IX. szám. Az ik-es igékről. *Barna Ferdinand* l. tagtól. 30 f. — X. szám. A nyelvújításról. *Szarvas Gábor* l. tagtól. 1875. 30 f. (1873—1875.)
- V. k.** I. szám. Nyelvészkedő hajlamok a magyar népnél. *Barna Ferdinand* lev. tagtól. 50 f. — II. sz. A neo- és palaeologia ügyében. *Brassai Sámuel* r. tagtól. 60 f. — III. szám. A hangsúlyról a magyar nyelvben. *Barna Ferdinand* lev. tagtól. 60 f. — IV. szám. Brassai és a nyelvújítás. *Balla* M. r. tagtól. 20 f.

SZENT ÁGOSTON REGULÁINAK
MAGYAR FORDÍTÁSA

COELIUS (BÁNFFY) GERGELYTŐL.

(1537.)

BEVEZETÉSSSEL ELLÁTVA KIADTA

DÉZSI LAJOS.

(OLVASTATOTT A M. TUD. AKADÉMIA I. OSZT. 1898 FEBRUÁR 28-ÁN TARTOTT ÜLÉSÉN.)

BUDAPEST.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

1900.

Szent Ágoston Reguláinak magyar fordítása Cœlius (Bánffy) Gergelytől 1537-ből.

(Olvastatott a M. T. Akadémia I. osztályának 1898. febr. 28-án tartott ülésén.)

BEVEZETÉS.

Nemzeti önéretünket nem csekély mértékben növelheti az a tudat, hogy már évszázadokkal ezelőtt voltak olyan iróink, kiknek hírneve a haza határait messze túllépte s a kiket a külföld is tekintélyeknek ismert el, nevüket együttemlegette elsörendű tudósai nevével.

Szegedi Kis István egyik latin theologiai munkáját külföldi tudósok is Kálvin Institutiója mellé állították s még a tizenhetedik században is egy széles irodalmi műveltségű és tájékozottságú külföldi tudós az ő művét ajánlotta annak, a ki a szentháromság dogmáját megérteni akarja vagy nem tudja, mit feleljen az ellenkező véleményűeknek.¹⁾ Zsámboki János, a kiváló philologus és történetíró, a kiről Szenczi Molnár azt írja, hogy «az mi magyar nemzetünkben soha senki nem találtatott, ki több drága szép könyveket bocsátott volna ki»,²⁾ mint ő, — a zürichi Gesner Konrád szerint megérdemelné, hogy a legnagyobb fejedelmekkel hasonlítsuk

¹⁾ «Quanta impietas — írja Rem 1610-ben Rittershausenhez egy kiadatlan levelében — Arii, Serveti, Samosatani, Blandratae, Alciati, Socinorum sit, docent satis theologi veteres et recentiores, imprimis Hier Zanchius de tribus Elohim et Gregorius Zarvoscius atque Stephanus. Szegedinus, brevi sed eximio libello, ex quo totum mysterium, quadam synopsi comprehensum ediscere licet, quidque sit antagonistis respondendum». (Eredetije a stuttgarti kir. könyvtárban.)

²⁾ Postilla Scultetica. Oppenheim 1617. Ajánlólevél.

össze¹⁾ — s még a következő században is egy külföldi tudós egy magyar tanulót ajánlván tudós barátja pártfogásába: ajánlólevelében mintegy dicsőségül említi föl, hogy az ajánlott Zsámbokinak földije.²⁾ A tizenötödik század végén s a tizenhatodik elején külföldön sem voltak népszerűbb predikációs könyvek a Temesvári Pelbártéinál, melyekből egy évben tíz kötetet is kiadtak s a hagenai és strassburgi, az augsburgi és lyoni könyvesboltoknak legkeresettebb árúczikkéi közé tartoztak s még száz év lefolytával is egy protestáns theologus kedvvel veti össze a különböző kiadásokat, ráolvass belőle a jezsuitákra s kiírt részleteket küld egy külföldi tudós barátjának s a szász választófejedelem is szívesen elolvasta azt a részét, melyet Camerarius Lajos cseh királyi követ közölt volt vele.³⁾

A korszellemnek, mely műveiket actualisokká és népszerűekké tette, megváltozásával hírnevük és dicsőségük is alábbszállott ugyan s hogy Taine kedvelt kifejezésével éljünk, műveik nem is foglalnak helyet az örökirodalom történetében, — de hajdani általános elterjedésük s világszerte olvastatásuk emléke mindenha nemzetünk dicsőségére fog szolgálni.

¹⁾ Conr. Gesner: Bibliotheca. Id. u. o.

²⁾ Sz. Molnár naplója, lev. 436. l. (Ladislaus J. ajánlólev.)

³⁾ Ez az 1624-ben kelt s Remhez intézett névtelen levél (q. n. n. «quem nosti» aláírással) a göttingai egyetem könyvtárában maradt fenn. Írója leveléhez egy Temesvári «Sermones de Sanctis» című művéből kiírt részt is mellékelte, mely a „keresztyén” elnevezés eredetét és jelentőségét fejtegeti. «Vixit Themeswariensis ille — jegyzi meg utána — natione Ungarus, summæ vulgo apud pontificios autoritatis, adeo ut etiam pro authenticis ipsius sermones et scripta habeantur, circa annum, ut ex sermonibus istis Pomerii observari licet, 1450 vel amplius, ubi tum Jesuitarum nostrorum ordo centesimo demum post anno circiter ortus. Et sic iste contra appellationem illam pro ratione sui seculi iure inargute. Elector Saxonie qui nunc est, vehementer fuit lectione huius §-i delectatus, cum ipsi mea manu e meo exemplari descriptum exhibuisset d. Ludovicus Camerarius tum temporis legatus regius Bohemicus. Exstat haud dubie liber iste in bibliothecis vestris. Observata ista fuerunt a Jesuiticis censoribus et expungi curarint in editionibus modernis, quæ in forma octavæ, quod vocant maioris, exstant Colonia, nisi fallor, excusis, id quod observari in exemplari mihi a d. Federlino Pfreundbder exhibito, cum mecum deponere magno vellet, nusquam illa in Themeswariensi legi, id quod ego vere exhibito exemplari meo antiquo Argentorati apud Joh. Knoblauch anno 1505 die 4. Februarii excuso. Reperies item in bibliotheca vestra, quæ ex Themeswarino allegavi.»

Ilyen népszerű író volt korában *Gregorius Coelius Pannonius* is. Az egykorú írók magasztalva emlékeznek meg róla, műveit pedig halála után száz, sőt kétszáz év múlva is kiadják. Ma már azért nevét irodalomtörténetíróink is alig ismerik, pedig egykori népszerűsége vetekedik a Temesvári Pelbártéval s a dicsőséget, mely nevét övezte, reánk hagyta megbecsülendő örökségül.

Ezenkívül még egy más írói érdeme is van, melyért méltó, hogy irodalomtörténetünkben neve helyet foglaljon.

Pelbárt, az egyház érdekeiért a világ ellen harczoló ferenczrendi barát predikációiban gyakorta megnyilatkozik a nemzeti, hazafias érzés s érezzük a magyar szív dobogását bennük: e derék pálos barátot a nemzeti nyelv használata még szorosabban csatolja hozzánk.

Gergely barát életéről keveset tudunk, nem sokkal többet, mint a mit művei előszavában maga mond el nekünk. Még családi nevérol sincsenek kétségtelen adataink, csak egy plausibilis combinatio van, mely Horányitól ered.*) Ő említi, hogy a Hess-féle Budai Krónika egy példányában egy tizenhatodik századi, valószínűleg Oláh Miklós esztergomi érsektől származó kézírati feljegyzésben azt az adatot találta, hogy János, a mohácsi ütközetben elesett Péter verőcei főispán fia nádorrá választatott, Gergely nevű testvére pedig Monte-Cœlion a magyar szerzetesek főnöke lett s mint író is működött. Elmondja azután, hogy felútvén a nádorok névsorát, úgy találta, hogy e feljegyzés első része alsó-lendvai Bánffy Jánosra, Verőczemegye főispánjára illik, a ki Zápolyai János alatt 1530-ban csakugyan nádori méltóságot viselt, második része pedig Gergely pálos barátira, a ki egy ideig Magyarországon működött, később pedig Rómában a Coelius-hegyen a Szent-Istvánról nevezett monostor perjele lett.**)

*) Horányi nem nagyon bízott abban, hogy combinatioja kiállja a tűzpróbát s egy alábbi jegyzetében inkább Czwittinger véleményét látszik elfogadni. E habozása, melyben Bod is követi, jelen esetben gyenge kritikai érzékre vall. Ugy látszik Czwittinger a Gregorius előtt álló Fr.-t (= frater) Franciscusnak olvasta s innen adta írónknak a Gergely Ferencz nevet. Horányi, Mem. Hung. I. 413. Czwittinger, Specimen Hung. Litt. 287. (*Pannonius Cœlius, vero nomine Franciscus Gregorius dictus, gente Hungarus*).

***) A Horányitól idézett bejegyzés, melyre mi nem tudtunk ráakadni,

A Bánffy Jánosra vonatkozó adatok részben helyesek ugyan, a mennyiben egy Bánffy Jánost, bár nem a Péter, hanem Miklós fiát, Zápolyai pártja, Báthori István helyébe csakugyan nádorrá tett,¹⁾ de neki eddig Gergely nevű testvérét nem ismertünk, sem nevével sehol nem találkoztunk; bár másfelől azt is meg kell engednünk, hogy a család régibb története koránt sincs még annyira tisztázva, hogy ezt kizártnak kellene tekintenünk.²⁾ Az alsó-lendvai Bánffy-családról az Érdy-codex írója is úgy szól, mint a melynek nagy érdemei vannak a pálos rend iránt: «Az magyary Nagyssagus wrak — írja — nagy sok helyen ez orsaag zertzezerent kylemb kylemb nemes zent kalastromokat rakattanak es ez vylaghy yozaggal megayandekoztaak, thwdnyaylyk reeghy laos kyral Buda felöt zent paalt, . . . az nagy Banffyak zent peterih Somogyban, ky mynd ew ydwesseege zerent mynt akartaak es tehettek wr istennek dycbeeretyre es zent paal ewsewnknek erek emleközetyre»...³⁾ még nagyobb érdeme volt a rend iránt, ha egy tehetséges ifjú családtagját a szerzetrendnek ajánlotta föl, a hazának, a rendnek és a családnak egyaránt dicsőségére!

Mikor született, vagy mikor lépett a pálosok rendébe, arról hallgatnak forrásaink. Első életjelt magáról, tudunkra, az 1534. év első napjaiban adott, a mikor a gombaszögi pálos monostorban (Gömörm.) tartózkodott.

Ez év első vagy második napján ugyanis Simontornyai Gergely, Bebek Imre gyulafehérvári prépost s a monostoralapító család ivadékanak titkára egy rövid felszólítást intézett Coeliusunkhoz, melyben felhívja figyelmét Luther Postillájára, melynél a világ szerinte szebb könyvet még nem látott. A levélíró ezúttal nem jól választotta ki a személyt, a kit meg akart nyerni Luther tanainak, a mint erről Coelius azonnal is sietett felvilágosítani. Válaszában —

a következő: «Occiso Petro comite Verőcziensi in campo Mohach, filius Joannes fugiens post fata Ludovici II. palatinus creatus fuit, cuius frater nomine Gregorius in monte Caelio fratribus Hungaris præpositus pietate et docto calamo in sacris scripturis claruit».

¹⁾ Nagy Iván, Magyarorsz. családai I. 160.

²⁾ Vajjon a zsélyei levéltár, mely egyebek közt az alsó-lendvai Bánffyakról is tizenhárom darab oklevelet őriz, nem fog-e e kérdésre is világot vetni? Századok 1869, 606. lap.

³⁾ Nyelvemléktár V. 463. l.

mely 1534. január 3-án Gombaszögön kelt — megírta neki, hogy nincs szüksége a «szökevény Luther» művére, a «kárhoztatott postillákra»: nem akar Salamon asszonykáival érintkezni, mert attól fél, hogy elesábitják, nyiltabban szólva, nem akar a «német moslák» által befertőztetni. Gergely deák nem maradt adós a felelettel s egy újabb levelében hasonló érdes hangon beszél ő is a pápaságról, zsinatokról stb. A levélírást Cœlius fejezte be egy hosszú levéllel, melynek pointje ez: «Nyeljen el engem a föld, ha eszembe jut, hogy a Luther-féle szakadással egyetértsek.»*)

Simontornyai azt mondja Cœliusról egyik levelében, hogy test szerint sohasem látta, de kedveli a Muzsák és szent tudományok körül való szorgalmatoskodásáért. Miben nyilvánulhatott ez már az 1534. év előtt, nem tudjuk. *Irodalmi működésének első ismeretes emléke Szent-Ágoston szerzetrendi szabályainak magyarra fordítása és magyarázata*, melyet 1537-ben Velenczében adott ki, s melyet alább ismertetünk.

Másik műve, melynek hírnevét köszönheti, «COLLECTANEA | IN SACRAM APOCA-LYPSIN D. IOANNIS APOSTOLI ET EVANG. DILECTI A DOMINO IESV CHRISTO. | Ex omnibus omnium, quum Veterum, tum | etiam Notericorum, castijs. Cōmentarijs. | OPVS CANDIDISS. Omnibusq; rerum sacrarum studiojis amatoribus commodum: Maxime | uero Diuini uerbi Concionatoribus | Nunc primum typis excujum. | COELIO PANNONIO, in diuinis | literis Viro eruditij. Authore | [Nyomdászjelvény.] VENETIIS. | In Officina ad Signum Agnus Dei. | M. D. XLVII. | Cum Priuilegio Summi PONTIFICIS. | Illu[tri]jimi; Senatus VENETI. | Per annos XV.

A mű záradéka: «F. Gregorius Cœlius Pannonius ordi-nis. S. Pauli primi Eremitę | Faciebat». [Nyomdászjelvény.]

Colophon: «C Impreffum est hoc Opus præclariffimum In Alma | Venetiarum Ciuitate, atq; perfectū Anno Dñi. | M.D.XLVII. Mense Maio In AEdibus | solertis calcographi Petri Liechten-stein | Colonia[n]sis Germani. | In Officina Ad Signum Agnus Dei.»

*) L. *Függelék*-ben. Kiadta Fejér György: Jurium ac libertatum religionis et eccl. cath. codicillus dipl. Budæ 1847. 52—55. lap. Magyar fordítása bevezetéssel Révész Imrétől «Sárospataki füzetek» 1864. 585—594. l.

Másik lapon: + 1547 Venetiis [Nyomdászczimer] Petrus Liechtenftein imprimebat.»¹⁾

8-rét †, ††, A—S=16 számozatlan és 352 számozott levél.

E műnek Horányi és utána többen három korábbi (Róma 1500, 1510 és Páris 1541) kiadását említik, de ha nem volna is a czímlapon világosan jelölve, hogy ez az első kiadás, nehezen tudnánk azokat beilleszteni írónk működésébe.²⁾

Második kiadása: Páris 1571.³⁾ Egy újabb kiadása Szelepcsényi György esztergomi érseknek ajánlva Nagy-Szombatban 1682-ben jelent meg. A mult században Török Márton pálos barát magyarra is lefordította, de az sohasem jelent meg nyomtatásban; kézírata a budapesti m. kir. tud. egyetemi könyvtárban van.⁴⁾

E mű czíméből kitünik, hogy 1547-ben szerzőnk már nem volt életben, Horányi szerint 1545-ben halt meg.⁵⁾

Egy másik posthumus munkáját, melynek czíme: «*Commentaria in Cantica Canticorum Salamonis*» Bécsben 1681-ben adta ki a rend, Szelepcsényi Györgynek ajánlva.⁶⁾

Mіндеzen művei között kétségkívül Szent-Ágoston Reguláinak fordítása a legbecsesebb s bennünket különösen érdeklő.

Azon körülmény miatt, hogy Szent-Ágoston reguláit több szerzetrend életszabályozó zsinórmértékül elfogadta,⁷⁾ e rövid és tömör erkölesi intelmeknek számos másolata és magyarázata jött

¹⁾ V. ö. Szabó K.-Hellebrant: Régi m. könyvtár 372. szám.

²⁾ V. ö. Katona, Steph. Hist. crit. XXIII. 870. Græsse (Trésor II. 210. l.) az 1571-ik évi párisi kiadás czímét közli művében, megemlítvén két előbbi kiadást is: «On cite deux éditions antérieures: Paris 1541. Ven. 1547. in 8-0».

³⁾ Szabó-Hellebrant, Régi m. könyvtár 609. szám.

⁴⁾ Czíme: «Az Ur Jesus Kristus szerelmese szent János apostol és evangyeliista szentséges jelenésének fejtegetése. Melylyet mind a régiebbek, mind az utóbbiak tiszta írásiból deák nyelven öszve-szedegetvén, hajdant világosságra adott tisztelendő Pannoniai Gergely, első Remete Szent Pál szerzete-béli pap, Rómában a Tzélius hegyén volt Szent István monostorának néhai elől-járója».

⁵⁾ Horányi id. m. 414. V. ö. Katona, Hist. crit. XXIII. 870.

⁶⁾ Egy példánya megvan a budapesti m. kir. tud. egyetem könyvtárában (A. 4r. 43. jelzettel).

⁷⁾ Az Ugo de Sancto Victore-féle magyarázatos kiadás (Dilinga 1581.) függeléke 28 ilyen szerzetesrendet sorol föl.

létre. Egy ilyen másolat maradt fenn pl. 1410-ből, mely valamikor a zalamegyei szent-ilonai pálos monostoré volt s onnan került a magyar nemzeti múzeum könyvtárába. A magyarázatok közül nagyobb tekintélyre tettek szert a tizenkettedik században élt *Ugo de Sancto Victore* s a 13-ik században működött *Umbertus* munkái, melyeket még a 16-ik században is használtak és kiadtak.¹⁾ Ilyen magyarázatok nálunk is kézen forogtak s a gyulafehérvári Batthyányi-könyvtárban is van egy, melyet 1469-ben Kassai Kraus Márton másolt le, egy másik, a 15-ik század végéről vagy a 16-ik elejéről való másolat a budapesti m. kir. tud. egyet. könyvtár tulajdona.²⁾

E szabályokat a magyarázatokkal egyetemben gyakorta felolvasták a szerzetesek előtt s mivel nem tudtak mindnyájan egyformán latinúl, magyar nyelven is elolvasták vagy megmagyarázták.³⁾ Ezért vannak magyar glosszák a budapesti egyetemi könyvtár másolatában,⁴⁾ ezért fordította le azt 1474-ben Váczi Pál dominikánus barát a margitszigeti (akkori nevén még: Nyulak szigete) apácák számára, mely a Birk-codexnek nevezett nyelvemlék egy része;⁵⁾ ezért adta ki most magyar fordítással Coelius Gergely is pálos rendtársai számára.

Ugyanazon célra szolgált tehát ez is, mint a Vitkovics-co-

¹⁾ Regula D. Augustini, Ugonis de S. Victore et Umberti quinti ordinis prædicatorum generalis magistri commentariis doctissimis illustrata. Diligēte, 1581.

²⁾ Codex Lat. sæc. XVI. N° 114. 1^a - 97^a: «Expositio regulæ B. Augustini episcopi.»

³⁾ Erre látszik czélozni az egyetemi könyvtár alább idézett codexében levő bevezetés egy passusa: «Aliud thema regule. Quicumque hanc regulam secuti fuerint, pax super illos et misericordia dei. Patres et fratres in Christo dilectissimi. Hec verba originaliter scripta sunt ad Gal. VI. Congruè autem aptari possunt in exordium regule nostre quam scripsit sanctus Augustinus episcopus, in quam et professionem fecimus, cuius interpretationi nunc coram vobis proprio idioma aggredimur». E «thema» az említett codex egy üresen hagyott levelére van beírva s annyiban is érdekes, hogy az utolsó pontot kivéve Coelius Gergely művéből van véve.

⁴⁾ «Expositio regulæ b. Augustini episcopi». *Cod. Lat. sæc. XVI. nr. 114.* Közölte Zolnai Gyula a Nyelvtudományi Közlemények XXV. 1895. évi folyamában 49—52 lap: «XVI. századi magyar glosszák az Egyetemi könyvtárban» czímen.

⁵⁾ Kiadta Kluch János a Magyar Könyvszemle 1889. évi folyamában

dexben levő «Szerzeteseknek Regulaia»,¹⁾ mint a Teleki-codexben levő «Harmad zerzedbely hugoknak regulaia zent Bonauentura attyanknak mondasa zerent»,²⁾ vagy ugyanott a «Minden szerzeteseknek regulaia és élete»³⁾ stb. Ezen rokonai közé beilleszthető nemcsak tárgyánál és céljánál fogva, hanem nyelvére nézve is: első nyomtatott képviselője ezen irodalmi műfajnak, mely e korban dúsán virágzott s mondhatni, csak töredékekben maradt reánk, emlékéül az akkori zárdák magyarázó szellemének.

Gergely barát, mint maga mondja az előszóban, Bálint vicarius generalis⁴⁾ ösztönzésére fogott hozzá a magyarázathoz s bizonyára a regulák lefordításához is és Pesti Gáspár generalis perjel⁵⁾ (prior generalis) buzdítására határozta el magát a kinyomtatásra. Ez utóbbi maga is író volt s «Sermones exhortatorii» című művét 1531-ben Krakóban ki is nyomatta.⁶⁾

Egy ideig, -- mint írja, -- vonakodott a kiadástól, mivel nem tartotta arra érdemesnek s az idő alatt, míg Velenczében működött, egy félévnél tovább halogatta, míg végre rászánta magát a kinyomtatásra.

Az így Velenczében kiadott mű czíme:

«*ANNOTATIO N/ES IN R/EGVLAM | /DIVI
AVG/VSTINI | Episcopi, hungarico ser mone luculentijjime |
donatam. in gra tiam fratrum ere, mitarū ordinis | Santi
Pauli | primi eremite.*»

(8—15. lap): «Ismeretlen magyar nyelvemlék 1474-ből a bécsi udvari könyvtárban» cím alatt.

¹⁾ Nyelvemléktár VII. 289—314. lap.

²⁾ U. o. XII. 400—401. l.

³⁾ U. o. XII. 401—403. l. V. ö. III. 335—352. (Virginia-cod.), VIII. 103—104. l. IX. 136. kk. (Érsekújvári-codex) stb.

⁴⁾ A pálosrend szervezetéről újabban Bakonyvári Ildefonz írt: «A pápai kath. gymnasium a pálosok idejében» czímen. (Pápai kath. gymn. értesítője 1895/6. és külön is.) Itt röviden a rend története is ismertetve van.

⁵⁾ 1536. aug. 16-án (XVII. Cal. Sept.) Balázs pálos barát neki ajánlja művét. Ajánlása: «Reverendissimo patri Caspari Pesthiensi, vicario fratrum ordinis S. Pauli primi eremite in Transilvania». L. Gyöngyösi Gergelynek az egyetemi könyvtárban levő kéziratát: Vita fratrum ordinis fratrum heremitarum S. Pauli. (Ab. 151. II. 252. lap.)

⁶⁾ Szabó-Hellebrant: Régi M. Könyvtár III. 291. szám. V. ö. Vincze

Colophonja: «*Venetius per Ioannem Patauinum | & Venturinum Roffinellis. | MDXXXVII.*»

Kis 8-rét $A-N = 104$ számozatlan levél.¹⁾

Egyetlen eddig ismert példánya a csiki ferenczrendi zárdában. Innen közölte címét Szabó Károly a M. Könyvszemle 1879. 181. lapján.²⁾ E példányból közbül három levél ($E_8 + M_1 + M_8$) hiányzik s a cím lap és utolsó levél csonkán van meg.³⁾

Művét Coelius — hálából a buzditásért és jóakaró bátori-tásért — rendfőnökének Pesti Gáspárnak ajánlotta. Az ajánlás kelte: *Velence, 1537 márczius 12.*

Ajánlólevele kezdetén «*Frater Gregorius Pannonius*»-nak nevezi magát; úgy látszik, a «*Cœlius*» nevet ő maga nem használta, vagy csak később kapta, talán azután, hogy a Monte Cœlion a Szent Istvánról nevezett monostor perjele lett.⁴⁾

A mű beosztása: Előbb közli az egyes erkölcsi szabályokat latin nyelven, magyar fordítás kíséretében, nyomban követi minden regulát külön-külön a bő, két-három lapra terjedő latin nyelvű magyarázat. Mi e magyarázatot, mely kiadványunkat tetemesen

Gábor: «A pálosok irod. munkássága a XIV—XVIII. században», M. Könyvszemle 1878. 25. lap.

1) Egy későbbi kiadása, melyből a magyar szöveg elmaradt s a magyarázat is önkényesen meg van rövidítve, Pozsonyban 1742-ben jelent meg: «*Explanatio regulæ divi Augustini episcopi Hipponensis facta a r. p. Gregorio Cœlio Pannonio . . . exposit per a. r. p. Andream Goldonowski ejusdem ordinis in Polonia ac Sylesia priorem generalem provinciealem, additis brevibus virtutum praxibus aucta*» czímen.

2) Megemlítjük, hogy a M. Könyvszemle 1879. 266. lap szerint a M. Tört. Társulat egyik tanulmányi kirándulása alkalmával Ballagi Aladár fedezte fel s tette reá Szabó Károlyt figyelmessé.

3) Nem két levél hiányzik, mint Szabó Károly közölte. Minden igyekezetünk, hogy egy teljes példányt kerítsünk, kárba veshett. Különösen nagy reménységgel fordultunk az admonti és esensztochovi szerzet-házakhoz, de e mű ezek könyvtáraiban sincs meg.

4) Horányi szerint Gergely barátot Cornelius a Lapide jezsuita atya nevezte el kiváló és mélységes tudományáért *Coelius*-nak (v. ö. Eggerer, *Fragmen panis*. Bécs 1663. 302. lap, a hol *Coelicus* nak van nevezve), de ez nyilván tévedés, mert az Apocalypsis magyarázatában szerzőnk már *Cœlius*nak van nevezve, Cornelius a Lapide pedig jóval később élt, mint e kiadás megjelent. Itt említjük meg, hogy Szinnyeieinél *Cœlius* és *Gregorius* külön vannak felemlítve. (M. írók II. és IV. kötet.)

megnövelte volna, a nélkül, hogy a magyar szöveg megértését bármivel is előmozdította volna, bizvást elhagyhatónak tartottuk.

Összehasonlításra önként kínálkozik a három szöveg: a *Váczai Pál* dominikánus barát, a *Gergely barát fordítása* s az *Egyetemi Könyvtár magyar glosszái*. Ez összehasonlítás megkönnyítése végett közöljük mind a három szöveget, a Birk-codex szövegét *Kluch János* olvasása szerint, mely általánosan hibátlannak van elismerve.

Fordításunk nyelvi anyaga sem a Nyelvtörténeti Szótárban, sem másutt nem volt még feldolgozva. Ezúttal mi sem terjeszkedünk ki reá, mivel a tárgy fontosságának megfelelő módon külön értekezésben behatóan kívánunk vele foglalkozni.

Még csak azt jegyezzük meg, hogy nemcsak nyelvi anyagánál fogva van értéke *Coelius Gergely barát* magyar fordításának, hanem ezenkívül a magyar bibliográfus előtt azért is becses e kis munka, mert első magyar nyomtatványaink közé tartozik s az első Velenczében nyomtatott magyar szöveg.

A magyar költségen vagy magyar megrendelésre itt évről-évre nyomtatott Breviariumok és Missalék mellett jól esik látnunk egy magyar nyomtatványt is: vajha a szerencsés véletlen módunkba ejtené, hogy hasonló esetről szólhatnánk Nürnbergben is, hol egy Missalén kívül állítólag 1484-ben a szent jobbkeztől való éneket is kinyomtatták.

ANNOTATIO
IN REGVLAM
DIVI AVGVSTINI

Episcopi, hungarico ser-
mone luculentissime
donatam, in gra-
tiam fratrum ere-
mitarũ ordinis
Santi Pauli
primi ere-
mite.

fortasse nemo fuit, quod is Deo magis proximus sit, supraque passionē carnis ac animi affectiones, quam homini, ut vel hinc maxime regula appellet, quod idea sit & forma absolutissimæ

(4) cuiusdam perfectionis. Id quod & euangelium ipsum in primis referat, nisi quod hic enucleatius veluti brevi in tabella forma illa expressa sit, fusius illic, qua apostoli erant, a seque primi instituti christiani. Magno equidem Dei optimi et Max. consilio, cum enim mortalium genus, Christo per regenerationis lauacrum iniciatum, ab optimis illis vite legibus spiritu sensim a carne euicto ad sua desideria deflueret, ut vix vnus alterue superesset, qui Christum vere referret, apostolorumque vitam & illam amabilem primitivæ ecclesiæ concordem continentissimamque societatem, excitato spiritu in D. Augustino, cum iam adscitus in consortium sedis a Valerio Hiponensi episcopo esset, prodiit eius opera summæ perfectionis regula hæc, quæ primum quidem in deum amorem dirigeret, deinde in proximum, vitæ communem societatem reliqua sui parte edocens, quam nemo bonus contemnere possit, sub qua tam latissime in toto orbe christiano militatur, ut vna hæc videatur satis luminis circumferre omnibus, ad quam quicumque incesserit, minus impinget, minus labitur, deuiat minus. Cui tu optime pater, ut es virtutum omnium cultor eximius, quique summe insecteris

(5) vitia, adeo affectus es: ut videre nocturna versare manus, versare diurna, ut nunquam sine animi tui voluptate aut legas, aut audias, sine etiam suauiori quadam dicendi vi interpreteris, & ideo nostra quoque hæc, qualiacunque sint, sed quæ sensum propinquius reddant, primum amplexus, ut soles omnia, quæ optimi rationem habeant et ita amplexus, ut primus iudicares incunctanter in lucem emitti, id quod discedenti a te maiori quadam autoritate mihi iniunxeras. Verum, qui soleo tum dictis tum scriptis paulo verecundior esse, toties licet flagitatus ab aliis, a te autem iussus, non tamen villo pacto mihi publicationem persuadere poteram, quod nec tale esse indicarem, quod publicationem mereretur, sed nec id genus partibus destinatum tempus exactum erat, fetusque ipse immaturus, ne abortiret. maiores sane vires, maiores neruos, & sanguinem expectabat, quam ut sic intempestiuus effunderetur, ideo diferebam, Venetiis agens, amplius semestri tempore, donec improbam animi pernicitatem proficiendi studio euincerem, tuo vel maxime parere volens imperio, quod sic ab initio mihi amico

pectore faueas, measque, quas vocas, virtutes omnes tuas ducas. (6)
 Accipe igitur tibi dicatum inscriptumque opus, proditum tuo imperio, Tibi debeant quicquid alii voluptatis, quicquid emolumentum ex eo capient, a teque ipso primam sumat existimationem, cuius auspicio prodit, in cuius sinu ipse quoque tuto, suavissimeque conquiesco. Vale præsidium, & dulce decus meum.

Venetis III. Id. Martias MDXXXVII. [1]¹⁾

INCIPIT REGULA BEATI AVGVSTINI EPISCOPI. (9)

1.²⁾ Ante omnia, fratres charissimi, diligatur deus: deinde proximus. Quia ista duo præcepta sunt principaliter nobis data.

Zerelmes atiamfiiai mindeneknek | elejte zeretteffek ijten, annakutâ'na baratunk. Mert eket paranchozlatok vânak fekeppê (10) nekeunk adaituan.

2. Hæc igitur sunt, quæ vt obseruetis præcipimus in monasterio constituti. Primum, propter quod in vnum estis congregati, vt vnanimes habitetis in domo: & sit vobis anima vna, & cor vnum in domino.

Ezek azert kiket parancholunk, | hogh meg tarchatok monof-torba | helhezettek. Elezteb, a myer-tis egyeue uattok gyelekezuen, | hogh egh akarattal lakiatok ijtê'nek hazaba, es legiê nektek egh leketek vr ijtenbe. |

*Birk-kodex:*³⁾ Ezek vannak kikek (így) paranczolo[n]k,⁴⁾ hog

¹⁾ A 7. és 8-ik lapon van a mű bevezetése: «*Quicumque hanc regulam secuti fuerint*» kezdettel.

²⁾ Az eredetiben a regulák nincsenek sorszámmal ellátva. Az idézés megkönnyítése céljából szükségesnek tartottuk azokat. Megjegyezzük, hogy a latin szöveg közlésében elhagytuk a sorválasztókat, a szóközépi s (*f) külön megjelölését s feloldottuk a rövidítéseket, mivel ezek meghagyása, illetőleg alkalmazása semmi tudományos haszonnal nem járt volna. Mindazáltal meghagytuk az eredeti orthographia mindazon sajátosságait, a melyekről gondoltuk, hogy az olvasóra zavarólag nem hatnak. A magyar szöveget nemcsak betűhíven adjuk, hanem a sorok terjedelmének megjelölését is szükségesnek tartottuk.

³⁾ A Birk-codex szövegét tovább B betűvel jelöljük.

⁴⁾ Az [] e zárójelek közé tett szó vagy betű át van húzva, vagy alatta

meg tarchatok, ti kik monoftorban [lakozkok] lakozuan vattok;¹⁾ elo²⁾ kiert egbe gvelekezuen vattok,³⁾ hog [hazban] hazatokban eggefpegel lakoztatok es [eg] lelketek legén f eg ziuetek istenbe,

3. Nec dicatis aliquid proprium, sed sint vobis omnia communia.

Se möggyatok valamit tulaidont, | de legyenek nektek mindenek ke-zen/fegejfejk. |

B. se mondatok valamit tulaidon tieteknek, de menden koz legén tinektek;

4. Et distribuatur vnicuique vestrum a p[re]posito suo victus & tegumentum, non æqualiter omnibus, quia non æqualiter valetis omnes,⁴⁾ sed potius vnicuique, sicut cuique opus fuerit. Sic enim legitis in actibus apostolorum, quia erant illis omnia communia, (20) & distribuebatur vnicuique, sicut cuique opus erat. ||

Es oztalfek mindennek eu feiedel- meterl eledel, es fedezet, nē egarāt mindenteknek, mert nē egarant valo erenel vattok, de inkab minden-neck amint kinek zerk/leg leend. | Mert ig oluajfatok az apo[st]oli | iara[ra]rol valo kēbe, hog valunak ne-kik mindenek kezen-gejfejfejk: es oztatik vala mindennek a mynt ki-nek zivk/leg vala. |

B. es oztalfek feiedelm azzontol⁵⁾ (mende)nteknek⁶⁾ elet es ruha nem egenent mendennek; mert nem mend egenlo⁷⁾ [hazonra vattok] egfefegbe⁸⁾ vattok, de mendennek, mint zvkege [lelend] [lezen] fuerit; mert vg oluajfatok az apo[st]olok teteme[ne]be, hog menden koz vala onekik es oztatik vala mindeniknek, mint zvkege adga vala:

5. Rursus qui aliquid habebant in seculo, quando ingressi

való pontozással törlendőnek van jelölve, () zárójelek közé vannak téve a közlő (Kluch) pótlásai.

¹⁾ Fölül írva: *lakoztok*. Mind e szöveg olvasására vonatkozó jegyzetek *Kluch Jánostól*, a szöveg első közlőjétől valók, mi csupán némi stílusos módosítást tettünk itt-ott rajta.

²⁾ Az ez után következő utolsó két betű nem vehető ki tisztán.

³⁾ Fölülírva: *ijclekezetetek*.

⁴⁾ *Egyetemi könyvtár glosszái 7^a*: Nem eggy arant valo erowel.

⁵⁾ Fölülírva: *azaz priorijfatol*.

⁶⁾ E helyen a papír meg van sérülve.

⁷⁾ Fölülírva: *(ejen)ent*. A szó eleje hiányzik.

⁸⁾ *erobe*.

fuerint monasterium, libenter velint illud esse commune. Qui autem non habebant, non ea quærant in monasterio, quæ nec foris habere potue- || runt. Sed tamen eorum infirmitati, quod opus est (25) tribuatur, etiamsi paupertas eorum, quando foris erant, nec ipsa necessaria poterat inuenire.

Sext meeg azokis, kikvalamit birnak vala vilagiba mikoron bee ie-uendnek a monofstorba, eremejth | akariak azt kezenjfegejfe leni. Aki|knek kedig kiuueljsemvult, ne kerej | seek azookat amonofstorba kiket | kiuel jem birhattanak. De azert ex | gjarlojjagoknak a mi zvkjfeeg le- end meg adatajfeek, meeg ha olii zegeniek voltakuonais mikor vila- giba laktak, hog, chiiak napi zvk- fejeket jem lelhettek volna mejis. |

B. kiknek valamiek volt vilagiban, midon bel iottek az monofstorba : e|zabadon akariak azt kozze lenni ; kiknek kedig nem volt [az monofstorba azt] ne kerejfeek azt az monofstorban, kit meg kiuol jem lelhettenek ; de maga o [erotlenj] korfagoknak¹⁾ az mi zvkos, adgak meg, ha o zegensegnek micort kiuol voltak,²⁾ xak az zvkfegekre valot jem lelhettenek volna ;

6. Tamen non ideo putent se esse felices, quia inuenerunt victum & tegumentum, quale foris inuenire non potuerunt, nec erigant ceruicem, quia sociantur eis, ad quos foris ac- || cedere (31) non audebant, sed sursum cor habeant, & terrena vana non quærant, ne incipiant monasteria diuitibus esse vtilia, non pauperibus, si diuites illic humiliantur, & pauperes illic infantur.

De maga azert ne alechak bodo-gnak lenni ebbel magokat, miert | hog talaltanak eledelt, es fedezet- tet : meliet kivvel nē lelhettenekvona, jelfe emeliek nniakokat miert | azokhoz tarjöl kottatnak, kikhez | kiuel voltokba nē mernek vala ia|rubnics, de fel emclue legē ex ziuiek | i|stenhez : es feldi hetjagokat ne ke rejfenek, hog ne kezdeszenek mo- nojstorok agazdagoknak hazna-|latojjak lenni, nē azegeneknek, ha | a gazdagok ot magokat meg alaz zak : es a zegenek fel fualkodnak. |

B. De maga azert ne alahak magokat bodogoknak³⁾ miert †⁴⁾ olj

¹⁾ Fölülírva : *gjarlosagoknak*.

²⁾ A *tak* szótag fölött egy *n* betű van.

³⁾ Előbb *bodokoknak* volt írva.

⁴⁾ E † azt jelenti, hogy az utána következő szó közbeszúrás.

eletet es eltözetet leltének, meliet kiül nem lelhettenek † volna. se emleiek fel [ad] agókak (*így*) miért tarfalkodnak azokual, kikhez kiül vepni nem mertek volna; de fel ígekezzenek zvuökkel es ez földi hivfagot ne kereffek; † hog ne kezgenek monostorok kazdagoknak inkab haznofla lenni, hog nem zegeneknek; ha kazdagok ott meg alaztatnak, zegenek kedig ott fel fualkodnak;

7. Rursus etiam illi, qui aliquid esse videbantur in seculo,
(35) non habeant || fastidio fratres suos, qui ad illam sanctam societatem ex paupertate venerunt, magis autem studeant non de parentum diuitum dignitate, sed de pauperum fratrum societate gloriari.

Vizont azokes kik vala minek la-tatnak vala vilagiba lenni, meg ne vtaliak eru atiokfiait, kik e zent | tarja/agba zeg/egbeol iettének, de inkab icchelkegiének nē gazdag | zileknek melto/fagabol, de zegen. atiafiaknak tarja/fagabol diche=|kedni. |

B. de esmeg azok kik valaminek lattatnak vala vilagiba, ne utaliak meg o sororit, kik az zent tarfafagban zegenfegbol iettének, set inkab zorgalmazanak¹⁾ nem kazdag nemzeteknek²⁾ melto voltarol, de zegen fororoknak tarfafagarok (*így*) dichekedni;

8. Nec extollantur, si communi vitæ aliquid de suis facultatibus contulerint, nec de suis diuitiis magis superbiant, quia eas monasterio partiuntur, quam si eis in sæculo fruerentur.

*Felje emelkegiének ha keuz eletre | valamit eu iozagogbol ad-
(39) nak, In-|kab fe keuelkedienek eukazdagja-gogbol miuert azokat monostor-nak rezeltetik, mint ha vilagiba ve | leuk elnenek. |*

B. felse emelkegenek, ha koz elettre valamit o iozagogbol attanak, † se o kazdagfagokrol incab [se] keuelkegenek, miért oket monostornak [rezeltettek] rezeltettek, mint ha o velek vilagiban elnenek.

9. Alia quippe quæcunque iniquitas in malis operibus exercetur, vt fiant, superbia vero etiam bonis operibus insidiatur, vt pereant, & quid prodest dispergendo dare pauperibus, & pauperem

¹⁾ Fölül: *tanolianak*.

²⁾ A *k* betű felül írva, előbb *nemzetének*-et irt.

fieri, cum anima misera superior efficitur diuitias contemnendo, quam fuerat possidendo.

Mert bizonauaal egeb akar mine-meu gonoffjag' gonoz miuelkede-tekbe forgodik hog meg legenek: | A keuelj'eg kedig meeg a io dol-gogbais leffelkedik hog eluezze-nek. S mit haznal iozagot el ozto'gatuan adni zegeneknek, ees zege'ne lenni, ha a naualias lelek kenel-be lezen guzdagjagiit el haguan | mint biraff'auaal vala. |

B. Alia quippe quecunqne iniquitas. Egeb demik akar mel kegetlenfeg gonoz mielkedetekben vailalodik, hog az gonoz mielkedetek † meg legenek, de † az keulfeg meg io [tetemen vtan] teteme'neket † es lefel, hog [elvezzenek] az io teteme'nek el vezzenek. Et quid prodest dispergendo. S mit haznal zegeneknek oztani es zegenne' lenni, ha naualias lelek kenelb lezen kazdakfagot megvtaluan, hog nem mint volt etet biruan.

10. Omnes ergo vnanimiter, & concorditer viuite: & honorate in vobis || deum inuicem, cuius templa facti estis. (46)

Myndnyaian azert egakarattal, es egeneffeg elietek: es tiztelietek | egymaj'ba azij'tent, | kinek templo-mi lettetek. |

B. Omnes ergo. Azert mend eg lelkent eg zvent elietek, es tiztelietek ti [beunetek] keztetek iftent egymásban, kinek templomi lettetek.

11. Orationibus instate horis & temporibus constitutis.

Imad'jagba zorgalmaj'jak legetek: | meg zertzet horakba, es idekke. |

B. Orationibus instate. Imad'fagot tegetek meg zertzett ideken es orakon.

12. In oratorio nemo aliquid agat, nisi ad quod factum est, vnde & nomen accepit, vt si forte aliqui etiam praeter horas constitutas, si eis vacat, orare voluerint, non eis sint impedimento, qui ibi aliquid agendum putaverint.

Az imad'jagnak helen j'enki vala-mit ne miuelien hanen [igy] chab [igy] azt | a mire zereztetuen vagio: honnan | is neuezetet reth: hog ha netalan | nekik meeg zertzet horak kiuelis | ha ireffegek leend imadkozni akarandnak; nelegenek nekik bataj'fra || azok, kik (52) oth egebet valamit mi-uelkedni akarannak. |

B. In oratorio. Inado helien¹⁾ senki egebet ne mielkegűek, hanem aztaz mere alkottak, honnan nevet es vott, hog ha valakik meg zerzett hora kiuel, [le] miden vressegek leiend, imadkozni akarnak, ne legenek † [nekik] bolgataol . . . nekik bantaol.²⁾

13. Psalmis et hymnis cum oratis Deum, hoc versetur in corde, quod profertur in ore. Et nolite cantare, nisi quod legitis esse cantandum. Quod autem non ita scriptum est, ut cantetur, non cantetur.

P/almosjokal es imnojokal, uaag olua/ajtokal es eneklejtewel mikor | imadiatok az ijient, a forogion ty | ziuetekbe a mi mondatik zatokal. | Es ne akariatok enekleni semit egebet ha nem chak azt amit olua/tok | teruentekbe eneklendenek lenni, | Ami kedeg niinch iruan hog meg/eneklettejtek ne eneklettejtek. |

B. Psalmis et impnis etc. Zfoltarral es [ene] egieb enecellel micort istent imadatok, az forogion ti ziuetekben, mit mondotok zatokkal. Et nolite cantare. Se akariatok eneceleni azt, hanem mit oluaftok, hog enekle legem ; (amm)li³⁾ kedigen nen (igy) vğ vağon iruan, hog enekeliek, ne enekelietek.⁴⁾

14. Carnem vestram domate ieiuniis, abstinentia esce & potus, quantum valetudo permittit.

Tii tejteteket enyheychetek beiite/ke/etelnek es italnak zenuedeffe/uel, menere tehet/jegtek engedi. |

B. Ca(rnem) vestram. Tejteteket zeledehetek [etelnek es italnak] beitel es etelnek italnak zenuedetessegeuel, menere (eg)effetek engedi ;

15. Quando autem aliquis non potest ieiunare, non tamen extra horam prandii aliquid alimenterum sumat, nisi cum egrotat.

Mikor kedig vala mellitek nē bei-telhet, de azert ebed hora kiuel ne | egiek valami eledelt, hanem ha be-iteg volna. |

B. miden kedig valameli kozzoletetek[ek] nem boitol(het) . . .⁵⁾ ebednek horaia (kiuel) valami elefeget ne veğen, hanem mid(on beteg) leiend.

¹⁾ Fölül: az eghazba.

²⁾ A kézirat alsó sora levágva ; e miatt csak a két utolsó szó olvasható el.

³⁾ A szó zárjelbe tett része olvashatatlan.

⁴⁾ Előbb enekeliek-et irt, a te szótag az iek fölé íratott.

⁵⁾ Olvashatatlan.

16. Cum acceditis ad mensam, donec inde surgatis, quod vobis secundum consuetudinem legitur, sine tumultu,¹⁾ & contentionibus audite, ne sole vobis fauces sumant cibum, sed & aures esuriant dei verbum.

Mikor iarultok az asztalhoz, miig | onnan felkeltetek, a mi nektek zo-haz zarent oluajtatik, zaigafneke- ul, es vetekedes nekevul halgajfa-tok, hog ne chak zatok vegenek | elvedelt, de filetekis ehezzeek i'iten- nek igeiet. |

B. Cum acceditis ad mensam. Micort asztalhoz mentek, mignem (on)nan fel keltok, az mit (ti) nektek zokas zarent oluafnak, (b)ogef nekvil es vetekedes²⁾ nekul (h)algaffatok, hog ne xak zatok vezen etket: de meg filetek es "be vege"³⁾ istennek igeiet.

17. Qui infirmi sunt ex pristina consuetudine, si aliter tractantur in victu || non debet aliis molestum esse, nec iniustum videri, (68) eis, quos fecit aliqua consuetudo fortiores. Nec illos feliciores putent, quia sumunt, quod non sumunt ipsi, sed sibi potius gratulentur, quia valent, quod non valent illi.

Akik gengek elebi zokajfokbol | (mint akik genge eletreul ierute- nek be) ha kilemben tartatnak | (eg ideig) etellel, es itallal, nē kell | egebeknek neheznek lenni : je ha mi'fnak latatnia, azoknak, kiket va lami zokas (vag elebi eletbeli, vag | zerzetbeli) erej'bekke thet. Azo- kat je alehak bodogbagnak lenni, | miert azt uezik, amit euok nē veznek (etelbe es italba) de inkab ma- goknak curelinek mert zenuedej be azt tehetik amit amazok nem tehetnek. |

B. Que infirme (sunt) ex pristina consuetudine. Kik erotelenek eleztebi zokasbol, ha kvlomben tartatnak eletelen nem kell egebeknek neheznek lenni, fem hamifnak tetni azoknak, kiket egeb zokas tott eref'be. Nec illas etc. Se alahak az bodogbagnak⁴⁾ (igy) azokat [mert] miert veznek eletekre [mi] nemit, kit nem veznek ok, de incab magoknak orolienek, mert tehetik, [az] † am mit amazok nem tehetnek.

18. Et si eis, qui venerunt ex moribus delicatioribus⁵⁾ ad mo-

¹⁾ EKG. 26^b : za'ygafnalkwl.

²⁾ Elöbbl *retögedes-t* írt.

³⁾ [*be vege*] fölött áll a helyette írt szó: *halgajfa*.

⁴⁾ E szó előtt a lap szélén *erof'be(knek)* áll.

⁵⁾ EKG. 29^a : wylagnak nagyöbbl genyerefegyebwl, vel gengyelle-gyebwl.

nasterium aliquid operimentorum, alimentorum, vestimentorumve datur, quod aliis fortioribus, & ideo foelicioribus non datur, cogitare debent, quibus non datur, quantum de sua seculari vita illi ad istam descenderint, quamuis vsque ad aliorum, qui sunt corpore firmiores, frugalitatem¹⁾ pervenire non potuerint.

- (71) *Es ha azoknak kik ieuttenek gien, ge eletbeul e zerzedbe valami ele-del, es ruhazat adatik, meli ege-'beknek, ereu/'beknek, azertis bodo gbaknak nē adatik, gondolniok | kell azoknak, kiknek nē adatik, me'niire amazok eu vilagi eletekkel | e zerzetes eletre zallottanak legi|ien, iol lehet meeg egiebeknek ze|nuedej'fekre nē iuthattanak legiē. |*

B. Et fi eis que ve(nerunt.) Es ha azoknak, kik gengeb eletbel iettenek az monoforba, valami elefeg, ruha, ag, lepel, adatik, ki eref-beknek es azert bodogbagnak nem adatik, gondolni kell azoknak, kiknek olian elefeg, ruha, ag, lepel nem adatik, menere az gengebek es erotelenek o vilagi eletekrol ez kemenb eletre le zallottanak, jol lehet meges [o] az erefbeknek mertecleteffegere nem iuthattanak.

19. Nec debent velle omnes, quod paucos vident amplius, non quia honorantur, sed quia tolerantur accipere. Ne contingat detestanda perversitas, ut in monasterio, ubi quantum possunt fiunt divites laboriosi, fiant pauperes delicati.

Es nem kell mindennek azt keuan'ni amit enahantul latnak tebedet venni, mert ezt nem azert tezik ve'lek: hog euket inkab tiztelneek, de miert nē lehet egieb benne, azer-'tis irgalmas'sa el zenuettetnek: hog | ne terteniiek az vtalatos vizzada goj'jak ti kezettetek imebbeel, mi-koron a gazdagok a monoforba, | minere tehetik, leznek rabotaj'a, | oth a zegeniek lennenek magok | giengelteteie. |

B. Nec ille debent conturbari. Se haboroganak²⁾ [meg] o ziuекbe, hog lat'ak oket [etelbe] † valamit eletre tobbet venni, nem arra hog tizteltenenek, de † hog tvredelmel zenuettetnek, [hog] ne terteniiek zidalmas vizzafag, hog [m] az monoforban holott menere [lehet] tehetik leznek muncas kazdagok, [hog]³⁾ ott legenek genge zege'nek.

¹⁾ *EKG.* U. o. i. e. parcitatem i victu: Merthekletheff fegethar-thaffokro(l).

²⁾ Fölül: *zomorolianak.*

³⁾ Az elhagyás jelölül aláhúzva.

20. Sane¹⁾ quemadmodum egrotantes, necesse habent minus accipere, ne grauentur, ita & post ægritudinem sic tractandi sunt, ut citius recreentur, etiam si de humillima sæculi paupertate venerint, tanquam hoc illis contulerit recentior ægritudo, quod || divi- (77) tibus anterior consuetudo.

*Bizoniaval mikent a betegeknek | zikjcegy keuefb eledelt hozza-
iok | venni imez okaert, hog megne ne-hez evlienek: azonkeppen a
betegfeg utan vgikell evket tartania | hog hamarab meg giogiulia-
nak: | meg ha igen alavalo vilagi zegen-¹⁾fegbev iettenek legiŕ is, vgii
mint | nekik azt tette legien az vionnan | valo betegjcegy, a mit a
gazdagok-²⁾nak elebbi gienge zokas. |*

B. Sane quemadmodum. Bizoniaval mikenppen betegek zvkösek, hog keuefebe elefeget veĝenek, hog meg ne nehezvlienek, vĝan az betegfeg utan vĝ tartassanak, hog hamarab meg ioĝvlianak, meg ha ez [vial] vilagi mennel alabualo zegenfegbol iottenek leiend es; igaz vĝan mint ha [regi] elebbeli genke zokas atta volna az [g] kazdagoknak azt, [az] † am mit adott ez vi korfag ez zegeĝeknek.

21. Sed cum vires pristinas reparauerint, redeant ad suam foeliciorem consuetudinem, quæ famulos Dei tanto amplius decet, quanto minus indigent, ne cibi eos teneat voluptas iam vegetatos,²⁾ quos necessitas levarat infirmos. Illos æstiment ditiores, qui in sustinenda parcitate³⁾ fuerint fortiores. Melius est enim minus egere, quam plus habere. ||

(Itt egy levél hiányzik.)

B. de miden a eleztebi ereiket meg eppetendik,⁴⁾ terienek az bodogb zokafokra,⁵⁾ ki iften zolgalo leanit⁶⁾ attol incab ekeseit[i] mint keuefzebbel zvkösek, hog ne tarxa oket [immar] eteknek ĝonorofege immar meg [giogio] ioĝoluan, kiket † zvkfegefek(?) fel emele betegoluen; azak alahak magokat kazdagbagnak, kit (egy) az keuefzeb elefnek tvrefebe leiend(ŕne)k⁷⁾ erefzekek; mert iobb zvkvlni, hanem tetteb lenni.

1) *EKG. 30^a*: i. e. certe, bŕzonŕawal.

2) *EKG. 30^b*: Qua tentes, wĝgastakath.

3) *EKG. 32^a*: zŕkfegezenwedelben.

4) A kéziratban: eppetthe[ten]dik.

5) Fölnül: azaz mertecletejfege.

6) Fölnül leaiokat.

7) E szövből a zárójelek közé tett betűk kivakarva.

22. Non sit notabilis habitus vester, nec affectetis vectibus (sic!) placere sed moribus.

Ne legyen iegzetes tii eltezettek. | Se keumatok ruhatokba kel-
(82) *leme|teffeknek lenni, de inkab iumbor | tekelltes zent erkelechcebe. ||*

B. Non fit notabilis. Ne legén tettetes¹⁾ (így) eltezettek, se kiuan-
natok ruhaual kelleni, hanem erkechel ;

23. Quando procedetis simul ambulate, cum veneritis, quo-
itis simul state. In incessu, statu, habitu, & in omnibus motibus
vestris nihil fiat, quod cuiusquam offendat aspectum, sed quod
vestram deceat sanctitatem.

(85) *Mikor vala houa mentenk egievt || iariatok, mikor oda el iutan-*
dotok | a houa mētek vala, egievt aliiatok, | Se iariatokba, Se allaj-
tokba, je el-tezettekbe, es akarmineu indu-lattokba ne legen valami
olii ki valakinek nezejet meg bantana, de | incab a mi ti zent|egteket
illeti a le|gien.

24.²⁾ Oculi vestri et si iaciantur in aliquam foeminarum, in
nullam figantur, neque enim quando proceditis foeminas videre
prohibemini, sed appetere, vel ab eis appeti velle criminisum est,
(91) nec solo tacito affectu, sed affectu aspectu quoque appeti-
tur, & appetit concupiscentia, foeminarum.

Tii zemeiitek ha valamely azzo-niallatra vettetendnek, de fen-
lire | ne teuzteffenek, mert mikort iar-tok, nem tiltattok azzonii-
allato-kat latni, de keuanni, auay eu teu-lek keuantatni akarni
halalos bin. | Mert nem chak veztegletes titkos | keuan|fagal, de
kekam|agos teken tesselis keuantatik, es keuan azzo-nii allatoknak
geriedeti.

25. Nec dicatis vos habere animos impudicos, si habeatis
oculos impudicos, quia oculus impudicus³⁾ impudici cordis est nun-
cius. Et cum se inuicem sibimet⁴⁾ etiam⁵⁾ tacente lingua (sic!),

¹⁾ Fölül: *ieles*.

²⁾ A Birk-codex szövegéből itt hiányzik egy levél, melyen a 24—
43. regula fordítása lehetett.

³⁾ *EKG. 41b* : zcmermethlen.

⁴⁾ *EKG. 42** : wmagoknak leendnek.

⁵⁾ *EKG. u. o.* noha.

aspectu mutuo¹⁾ corda nunciant impudica,²⁾ & secundum concupiscentiam carnis alterutro delectantur ardore, etiam intactis ab immunda violatione corporibus³⁾ fugit castitas ipsa de moribus.

Se mongiatok tizta lelkeket bir-nia, ha tiztatalan zemetek leend, | mert a tiztatalan zem tiztatalan | ziunek keuete. Ez ig vagon, hoy | mikoron a fertelmes ziuek egma]-ra tekintesjel nelueok halgatnanis [igy!] | magokat megjjelentik, es tesjt nek! keuan]-jagazerent egma]-hoz valo || geriedetbe generkednek, baar tesjti | illetes]- (96) nelkil legenekis de maqi el uez a tizta]-jagj erkechebeul. |

26. Nec putare debet, qui in foemina[m] figit oculum, & ipse illius in se dirigit fixum, ab aliis se non videri, cum hoc facit: videtur omnino, & a quibus se videri non arbitratur. Et si lateat, & a nemine hominum videatur, quid faciet de illo desuper inspectore, quem latere nihil potest? An ideo putandus est non videre, quia tanto videt patientius, quanto sapientius?

☉ *Se aleha az aki keuan]-jagj az-zoni]-allatra tevzteti zemeet, anna]-kis tevztetesjeet magaura ingerli, | egebekteul nem lattatniia mikor | ezt miueli, bizon lattatik meeg | azoktulis akicteul inge]- semuelue. | De bar ig legien, hoy eg ember je || la]-]a eutet, mit tezen (99) a je ueul ne]-zen i]-ten jeleol, ki eleut jemmi eluē | enezhetik, auagj azert aleitandoe | ne]- latniia, mert anneul teurelme]-ben nez meneuel belche]-]eje]-ben. | (Azaz) el zenued teurelme]-]en eg | ideig olii mint inge]-]em latna, hoy | nagul nehezbē]eterien annak rta-na, ha el nem hagod a gonozt. |*

27. Illi ergo vir sanctus timeat displicere, ne velit foemina[m] male placere. Illum cogitet omnia videre, ne velit foemina[m] male videri. Illius namque & in hac causa commendatus est timor, ubi scriptum est: Abominatio est domino deficiens nculum (sic!).

Feliē azert az zent]ier]-]u, az i]-ten || teul meq utaltatni, hoy (103) ne akarion | azzonembernek gonozul kelletni, | Gondolia azt mindent

¹⁾ *EKG. u. o.* egembe nezeffel. (A kézirati codex latin szövegében ‚conspectu’ van.)

²⁾ *EKG. u. o.* azýwek kýnythyat [igy!] ferthezethesfegyeketh.

³⁾ *EKG. u. o.* masmasfýkhoz walo gýveredethben gýenýerkednek noha testhekben ferthezethes ýllethefnelkwl maradnak.

latni, hog | ne akarion azzon emberteul gono zul latatni. Mert annak e dologba | is dichüretes eu felelme, a hol iruā | ragion. Vtalatos vrnak a zem teu'zteteu ember. |

28. Quando ergo simul estis in ecclesia (*sic!*) vel vbi cunque femine sunt, inuicem vestram pudicitiam custodite. Deus enim, qui habitat in vobis, etiam isto modo custodiet vos ex vobis.

*Mikor azert egyentvattok az egyházba: es valahol azzoni-
allatok | vannak: Egymaj'ba ti tizta'agto-|kat meg erizzetek: mert
az i'ten is | ki ti bennetek lakozik ekepen eriz | meg egymaj'mia
titeket. |*

29. Et si hanc, de qua loquor, oculi petulantiam¹⁾ in aliquo vestrum aduerteritis, statim admonete, ne cepta progrediantur, sed de proximo corrigantur.²⁾

*Es ha zemnek e fele buiulkotataj-|jat, kirel zollok, valakibe
tii kezele'tek e'jmerenditek, legottan megynchetek, hog az elkezdet
gonozok | touub ne teriedienek, de azontul | megfedde'jfenek. |*

30. Si autem post ammonitionem iterum vel alio quoque die id ipsum eum facere videritis, iam velut vulneratum, sanandum prodat, quicumque hoc potuerit inuenire.

*Ha keddeeg a feddees vtan e'jmeg; | auag maj'naponis vgan
ezeont teule latangiatok tēni, iimar mynt | febe'jfeultet meg giogiei-
ta'fra ki ie lenche valaki ezt meg e'jmerheti. | }*

31. Prius tamen est alteri vel tertio demonstrandum, ut duorum (*sic!*) vel trium possit ore conuinci: & competenti seueritate coerceri.³⁾

*De eleuzer maj'nak, auag harmad-|nak meg muntatando [i'gy!],
hog kette-|nek, auag haromnak zaiuaual meg'gjezette'j'jek, es alkalmas
fegiele muel meg tiltaj'jek. |*

32. Nec vos iudicetis esse malevolos, quando hoc indicatis. Magis quippe innocentes non estis, si fratres vestros quos indicando corrigere postis, tacendo perire permittis. (*sic!*)

¹⁾ *EKG. 45^b*: zemnek bwāfagath es zertelen thwztetefeth.

²⁾ *EKG. u. o.* de legottan rewla fegelem legen.

³⁾ *EKG. 50^a*: es alkalmas kemenfeggel fegyelmeztel'jek, vel fegelmezný, vel thýlthattafek, coerceri-cohiberi vel thýltal'fegh.

Magatokat se aiehatok gonoz | akaroknak leni mikor ezt ki ielenti tek, mert bikonyaual [így!] ezel artatlâ-|bak nem rattok, ha ti atiatok fia- it, kiket, ki ielentejfel meg giogie- ythattok vala : veztek-|sectekkel hat-|tok el veznie. |

33. Si enim frater tuus vulnus habet in corpore, quod velit occultari, cum || timet secari, nonne crudeliter a te sileretur, & (114) misericorditer indicaretur?

Mert ha te atiadjainak jeb volnaeu | tejtebe: kit a vagon|tul valo feltebe | el akarna titkolni : Nemde legiet-|lenjég volnae az te teuled, ha meg | nem mōdanad : es nag irgalma|jag | ha ki ielented.

34. Tanto ergo potius debes manifestare, ne deterius putrescat in corde.

Anneual inkab tartozol meg ielen|teni atiadjainak vetket, Imez oka- || ert : hog gonozban meyme rotadiō | eu ziuébe. (115)

35. Sed antequam aliis demonstretur per quos conuincendus est, si negauerit, prius præposito debet ostendi, si admonitus¹⁾ neglexerit corrigi: ne forte possit secretius correctus non innotescere cæteris.

De minek elette egebeknek meg mutattanak, kikel meg gizezende | vona, ha meg tagadna : elezer a feiedelemnek kell meg mondani : ha in te|sbel nem akar meg iobulni : neta- lam titkos fegielemel meg iobul : | es iy egiebeknek kinem ielenik.

36. Si autem negauerit, tunc neganti adhibendi (sic!) sunt etiam alii coram omnibus, vt possit non ab vno teste argui, sed a duobus vel tribus conuinci: conuictus vero secundum præpositi vel præsbyteri, ad cuius dispensationem pertinet arbitrium, debet emendatoriam subire vindictam.²⁾

Ha kedig megtagadãdia, rea kell | allatni (azutan a keffég eleut) azo katis, kik a biint tudiak : hog ne-|chak eg tanoual bizonei-|tassek : de | ketteuel, vag haromalis meg giie-|zettejfel. A meg giezet-

¹⁾ EKG. 53^a : yntheth (javítással).

²⁾ EKG. 54^b : Kýnek hatalmath ýlletthi akarathya zerentth valo ýobwlado fegelm ala wetteffek vł adataffek neký. *Lapszelen*: vel ýobwlando bozzoallas ala vetteffek.

tetet ke dig a haz feiedelmének, rag a ge-nerali/nak, kinek hatalmat
(118) illeti ite || leti zarent zenuedien fejelemeze | gietrelmet. |

37. Quam si ferre recusauerit, etiamsi ipse non abscesserit, de vestra societate proiciatur: Non enim & hoc fit crudeliter, sed misericorditer: ne contagione pestifera¹⁾ plurimos perdat.

kit ha nem acarand zenuedni, meg | ha eunemmaga el nem menendis, | tii tarjajagtoebol kiuettejjek: E | sem lezen kegyetleneul, de irgalmas' jan ez okaert, hoy eu ragado de ghe mia jokakat el ne vezejfen. |

38. Et hoc quod dixi de oculo non figendo, etiam in cæteris inueniendis, prohibendis, indicandis, iudicandis, conuincendisque peccatis, diligenter & fideliter obseruetur cum dilectione hominum, & odio vitiorum.

(126) Es ez a mit mondek a zemnek nê || teuztetteffereul, egyeb beuneknekis | meggleleffebe, tiltaj'aba, megjelôtej' febe, iteleffebe, & meggyezeffebe | zorgalmaj'jan, es hiuen megtartaj' jek, embereknek zere-tetiuel, & bi'neknek gileffegeuel. |

39. Quicumque autem in tantum prægressus fuerit malum, vt occulte ab aliquo literas: vel quodlibet munus acceperit: Si hoc vltro confitetur, parcatur illi: & oretur pro eo: Si autem deprehenditur, atque conuincitur, secundum arbitrum præsbiteri vel præpositi grauius emen (sic!).²⁾

(128) Valaki kedig olii nag gonoffagra || magat bochatangia hog titcon valakiteul leueleket: auag egyeb akar'mi aiandecot veieud: ha ezt eun|kent mequalya: meg bochataj'jek | neki: es imataj'jek erette: ha kedig | benne megfogattatik: es meggie zettetik: A haz feiedelmének: aua'gi: a Generali/nak akaratya zarent | nehezben megfejelmeztejjek. |

¹⁾ EKG. 55^b: hogh ne w deglethw bwnewel. Eddig a glosszák. Ezekén kívül a magyarázatlanban még három latin szó mellé van kitéve a megfelelő magyar szó, u. m. 1^b: „homines quadrati“-ra vonatkozólag: ... ilis vvlgo egyenes; 9^a: „abstidatur“-ra von.: megijenth; 38^b: larua est simulacrum, quod terret etc. vvlgo alarchya.

²⁾ Elmaradt a szó többi része: emendetur.

40. Vestes vestras in vnum habeatis sub vno custode vel duobus: vel quot sufficere possunt ad eas executiendas: ne a tineas ledantur: Et sicut pascimini ex vno cellario: sic induamini ex vno vestiario: Si fieri potest, ad vos non pertineat: quod vobis indumentum pro temporum congruentia proferatur: vtrum hoc recipiat vnusquisque quod deposuerat: an aliud, quod alter habuerat: dum tamen vnicuique prout cuique opus est, non negetur. ||

Ti ruhaitokat egyint tarchatok | egy auagy ket erize alatt: auagy (131) myny | elegyek leznek azoknak razajjara | auagy verejfer, hogi amoltul megne | bantajjanak: es mikent elteuk egy elejshazbol azonkeppen egy ruhaj-hazbol elteztejjetek: ha lehetjegy | arra ne gondoliatok hogi nektek | minemeu ruha adajjek ideunek il- lendeujsége zerent: hog ha azont | adiake amit ki beadotuala: auagy | majt akit egieb vijfelt vala, chak | hogi midēnek amint kinek zikjegy | leiend adajjek meg. |

41. Si autem hinc inter vos contentiones, & murmura oriuntur, cum conqueritur aliquis se deterius accepisse, quam prius habuerat, & indignum se esse, quod non ita vestiatur, sicut alius vestiatur: hinc vos probate, quantum desit vobis in illo sancto habitu cordis, qui pro habitu corporis litigatis. Tamen si vestra toleratur || infirmitas, ut hoc recipiatis, quod posueritis, in vnum (133) tamen locum, sub communibus custodibus habete, quod ponitis. Ita sane quod nullus sibi aliquid operetur, sed omnia vestra in vnum fiant, maiori studio, & frequentiori alacritate, quam si vobis singuli faceretis propria. Caritas enim de qua scriptum est, quod non quærit quæ sua sunt, sic intelligitur. Quia communia propriis: non proprii communibus anteponebat.

Ha kediy ebeul ti kezetteteuk ve-tekedejjek: es zugodajjok tamad-nak: mikor valaki panazolkodik | hog alibualo vona az elebinel a- mit uyonna neki attak: es melta- tlannak aleitia maganak leni' hog | nē ugi ruhaztatik mint maas ru- haztatik: ebeul magatokrol bizon-sagot vegetek mine fogiatkoztatia | vagion tii ziuettecnek belje zentje || ges eltezetibe, kik tejt eltezetrel | panazkottok: (134) De maga ha ty giar lojagtok ebbē elzenuettetik hogi | azont vesjetekek amit be attatok vala, de maga egihelen kez erizek | alatt tarchatok amit leuettek. Ezt | azert mondom hogi senki maganak valamit ne chelekediek: de mē'denetek egietembe legienek naji-ob zeretettel, es giakortab ualo | giorfajagal, hogi nem ha kiki mint | maganak

tulaidont valamit mi-uelkednek: mert a zeretet, kireul | iruan uagion, hogi nem kerejfi | ami euei. Igi ertetik, mert a kezenfegef. feket eleulneti a tulaidonoknak: nē | a tulaidonokat veti a kezenfegef. feket eleut. |

42. Et ideo quanto amplius rem communem, quam propria vestra curaveritis, tanto amplius vos proficere noueritis: vt in omnibus, quibus vtitur transitoria necessitas, superemineat, quæ permanet charitas.

Azertis mineuel incab a kezfegef. fecre hognē, mint tulaidonocra vij. feltek gondot, tugiatok hog anneual tebet haznaltok: hogi (137) minde-¹nekbe kikel eel az elmulando zik- || jeg feleul teffek ameg maradando | zeretet. |

43. Consequens ergo est, vt cum quis filiis suis, aut aliqua necessitudine ad se pertinentibus, in monasterio constitutis, aliquam contulerit vestem, siue quodlibet aliud inter necessaria deputandum, non occulte || accipiatur, sed sit in potestate præpositi: vt in rem communem redactum cui necesse fuerit præbeatur: Quod si quis rem sibi collatam celauerit, furti iudicio condemnatur.

Kevetkezende azert, hogi micorō | valaki fiainak auagi valami rocon jagal hoza tartozandocnak, kik a | monostorba vannak, valami ruhat | adād: auagi egiebet acarmit zikjeg | kezibe zamlalādot: titkon elne ve- teffek: de lejien a feiedelemnek ha talmaffagaba: hogi a keffeg marhā iaba zamlaltatot kinek zikjeg le- iend adaffek: Hogi ha ki kedeg a-¹neki adatot marhat eltitholangia: | orjagnak iteletiuel binteffek. |

B, Quod si aliqua. Hog ha valamel foror neki adott marhat el eneztend, vrozasnak iteleteuel karhoztaffék.

44. Indumenta vestra secundum arbitrium præpositi lauentur, siue a vobis: siue a fullonibus: ne interiores animæ sordes contrahat munde vestis nimius appetitus.

Tii eltezettek a feiedelemnek a ca'ratia zerent moſſataffanak, acar tii | magatoktul: a car a moſſoctul ho- gi a tizta ruganak felette- uulo keuā, faja leleknek belje zenniet ne ze-¹rezze. |

B. Indumenta vestra. Eltozettek apaczafeiedelm akarafa zerent meg moſtaffanak, akar ti teletek, akar ruha mosoktol, hog tizta ruhanak [na:] felette valo kiuanffaga belol meg ne zennifehe az lelket.

45. Lauacrum etiam corpori, cum infirmitatis necessitas cogit, minime denegetur, fiat sine murmure de consilio medici, ita vt etiam si nolit iubente præposito faciat, quod faciendum est pro salute: Si autem velit: & forte non expedit, sue cupiditati non obediatur: aliquando enim etiamsi noceat, prodesse creditur quod delectat.

A tejtnekis a moffas mycor betec: segnek zicsege kezereit megne ta-gataffek: az oruofnak tanachabol | Vgi hogi hanem a carnais megte-gie a fejedelem parancholuā: amit | megkel tenni egeffegiert: Micor || kedeg a carnau: es talam zikjeg nē volna eu keuanjaganak (145) ne enget-teffek: Mert neha bator archonis | haznalnia techik a mi gienerket-tet. |

B. Lauacrum etiam corporum. Tefteknek mofafa es ferdonek ferednek giakor volta ne legyen, de az ido kezben, kibe zokas, ferdo adafek; kit kedigen corfagnak zvkfege ketheleneit [me hozza ne] rea, hog meg fereggiek, hozza¹⁾ ne halazzak. Fiat sine murmure. Legen morgal nakvl [vr] oruof tanalchaua, az mi egeffegert ualo, vg hog meg ha nem akarna † es az soror, fejedelm azzon parancholattiaival meg tege. ammit tenni kell egeffegert: ha kedig az foror akarna, de talam nem alkozik, o kiuanattianak ne enegggenek; mert nemicort meg ha artana es, hizi hog haznalion ammi edefkettet.

46. Denique si latens est dolor in corpore, famulo dei, dicenti quod sibi doleat: sine dubitatione credatur: Sed tamen vtrum sanando illi dolori, quod delectat, expediat: si non est certum, medicus consulatur.

Touaba hogi ha titkon valo nya-ualia leiend a tejte: es az iften zolgaia mongia hogi neki faidalma | vagion: ketjeg nelkil meghigietek: | de ha bizonial nem erthetitek: ho-giha haznalnae auagi nem a faidalomnak az, ami eutet gienerkette-ti, tahat oruost kergetek rola: es | amihez eu tanet azerent tegetek. |

B. Denique si latens est. Ha kedig az ferelm tesben titkon vagion, iften zolgalo leananak ha mondanğa, [hog] mie feri ferzik, ketfegnekvl higgenek, de maga [ha] ammi edefkettet, ha haznal az ferelm[ek meg vigasztani] vigasztasara avag nem, † ha nem bizonofok benne,²⁾ oruostol kerdeznek.

¹⁾ Fölül: *mezze*.

²⁾ E négy szó (a keresztől kezdve) a lap belső szélére van írva.

47. Nec eant ad balnea, siue quocunque ire necesse fuerit, minus quam duo vel tres: & ille, qui habet aliquo eundi necessitatem, cum quibus præpositus iusserit ire debet.

A feredekbe se menienek: auagi a-carhoua kelletendik mēni keuesbē, | mint ketten, vagi harmā: es az, aki|nek valahoua kelle-
(149) *tendik menni, a || kikel ahaz feiedelme parancholán|diu, menien. |*

B. Neque eant ad balneas. Se ferdebe ne menienek, sem egeb herre haromnak keuefben. Nec illa. Az es, kinek naualaia volna vala houa menni, ne azokual menien, kikuel e akarna, de kikuel feiedeln azzon [p] modauga, tartozzek menni.

48. Egrotantium cura: siue post ægritudinem reficiendorum siue aliqua imbecillitate: etiam siue febris laborantium vni alicui (150) debet iniun- || gi vt ipse de cellario petat, quod cuique opus esse perspexerit. Siue autem qui cellario, siue qui vestibis præponuntur: siue qui codicibus sine murmure seruiant fratribus suis.

A betegeknék: auagi a betegfejgel | feljogiulandoknak: auagi akar-|minemeu niaualiabeliieknek: aua|gi hidegleleffel neheztelteknék gō|dia egire valakire vetteffek: hogi | az kerieki az eleeshazbol amire la-|tangia hogi zik|fege vagion vala|meliiknek. Azok kedeg kik elevs| hazhoz: auagi kik ruhakhöz: aua|gi kik kenuekhez vetetendnek zu| godaf|nellkil zeretetuel zolgalia-|nak: eu atiokfiainak. |

B. Egrotantium cura. [Koroknak gondia.] korokual + valo banaf akar corfagnak vtanna eltetendeknek, akar meg hidegleles nekl vala mi erotelenfegbe naualgoknak, vala kinek hağaffek, hog e kerie az pinczebel, kinek mire zvkfeget latandā. Siue autem que cellario. Akar kedig kik pinczen, akar ruhacon akar keñueken, tiztol zerzetteknek*) zugodaf nekik (így) zolgalianak atokfiainak az fororoknak.

49. Codices certa hora singulis diebus petantur: extra horam qui petierit non accipiat: Vestimenta vero & calceamenta quando indigentibus fuerint necessaria, dare non differant, sub quorum custodia sunt, quæ poscuntur.

A keniuek meg zerzet oraba napō|kent ki keretteffenek: az az oranak ki|uele a ki kerendi neki ne adiak: Aru|hazatok kedeg es

*) zerzetteknek előtt a lap belső szélén áll: *felvetteteknek.*

labbelik miko-ron zikelkedecnek kellettendnek ad|ni nehalogas|jak a kiknek erizetek || alat vannak azok, kik kerettetnek. | (154)

B. Codices certa hora. Kenne(ket) minden napon egg bizonyra kerienek, vde kiuel kik kerendik, [nekik] ne [adassék] vehessék. Vestimenta vero. Zuhakat (*így!*) kegit (*így!*) es farukat, miden[ken] zvkfekeknek kellettendnek, ne halazzak adni, kiknek ezek orizeti alatt vannak.

50. Lites autem nullas habeatis: aut quam celerrime finiatís: ne ira crescat in odium: & trabem faciat de festuca: & animam faciat homicidam. Sic enim legitis. Qui odit fratrem suum homicida est.

Semmi patuarkodas|tok nevték ne legien: ha mikor tertenik: minteul | hamarab lehet eluegezetek: hogi | a harag ne neuekediek gúile|fegre: es hogi gerendat ne zerezen a zal-kabol: es a lelket gil-coffa ne tegie: Mert igii obuas|fatok az iras|ba. A | ki gileli eu atia-fiat, giilkos az. |

B. Lites autem. Pertek auag fem egg ne legén keztek, auag mint hamarabb meg vegezzetek, hog az harag gulofegre ne noien, es gerendat tegien zalkabol es lelket [golga] gelkoffa tegen. Neque enim ad fo(los). Mert nem csak ferfiakat illet az iras, † ki vgmond, ki gvlöli atfa-fiat, gelkof, de ferfiuban, kit iften elozer teremtet, azzonallat es paran-cholatot vett.

51. Quicumque ergo conuictio, vel maledicto, vel etiam criminis obiectu aliquem leserit, meminert satisfactione quam citius curare quod fecit: & ille qui lesus est sine disceptatione dimittere. Si autem inuicem se leserint, inuicem sibi relaxare debebunt: propter orationes vestras, quas vtique quanto crebriores habebitis, tanto sanctiores habere debetis.

Valaki azert bozzu bezedel: va-gh gonoz mondas|jal: auag bine-|nek zemebe vete|fueul is, valakit | meg bantand, emlekezeek eleegte,tellel miteul hamarab megjogigieii tani amit teut: es aki meg-bantatot | vala vetekedefnellil megbochata|ni, ha kedig mind egik |mind ma-|jik vetendnek egi maj|nak, tartoz-|nak egima|fnak vetkeket (160) megbo-|chatai, a tii imad|agtokert, kik mi-|niuel giakorlatofbak na-latok, a-|neual zent|sege|beknek kelleni. |

B. Quicumque conuicio. Valamel foror ozzo zitkozodassal, va;g

atokkal, auag meg bynek [zembe]¹⁾ zemre vetefenel maft meg fertend, emlekeziek elegtetellel mint hamarab meg vigasztatni, am mit tött, es az ki meg serult,²⁾ poroitas nekvl meg bochatni. Si autem iniuicem. Ha kedigen egmaft meg fertendik, egmafna vetket tartozzanak meg engedni ti imadfsagtokert, kiket bizonal mint [gakortab tezte] incab gakorlotok, attol incab zente tarchatok.

52. Melior est autem qui quamvis saepe ira tentatur, tamen impetrare festinat, vt sibi dimittat, cui se fecisse agnoscit iniuriam: quam qui tardius irascitur: & ad veniam petendam tardius inclinatur. Qui autem nunquam vult petere veniam: aut non ex animo petit, sine causa est in monasterio, etiam si inde non proii- (163) ciatur. || Proinde vobis a verbis durioribus parcite: quae si emissa fuerint ex ore vestro, non pigeat ex ipso ore proferre medicamenta, vnde facta sunt vulnera.

Iob kedeg (az az nem olai gonoz) | aki iollehet haragmia giacorta ke] fertetik, de maga siiet bochanatot | kerni: hogi neki megbochajjon aki nek efmeri hogi vetkezrt: honem [igy] | mint az aki kefen haragzik: es a bochanat kerefre is kefeen haiiol. Aki | kedeg joha nem akar bochanatot | kerni: auagi ha keris, nem ziuzeze- rent keris, okanekiil ragion a zer-zedbe, meegha ennen kinem vette tikis. Azert oiitok magatokat | kemen bezedecteul: kik ha zarna- zandnak tii zatocbol, ne restelke-dietek azon zabol oruoffagot ki hozni, honnan a febek tetettenek | vala. ||

B. Melior est autem. Jobb kedig az foror ki iollehet gakorta haragra kesertetik, de maga fiet meg kerni, hog meg bochaffa neki, az kineg efmeri hog vetett, hog nem mint az, ki kefeben haragozik, es bochanat kerefre nehezeben haiol; ki nem akar megbochatani fororanak, ne remenfe, hog imadfsaganak haznat vege. Que autem nunquam. Az mel foror kedig fouha nem akar kerni bochanatot, auag nem lelkeient keris hoctalan³⁾ Azert ogiatok magatokat kemen beszedecktol, kiket ha zatokbol kizalaztondotok, ne [z] restelietek azon zabol oruoffagot mondani, kibel febok lettenek.

53. Quando autem necessitas disciplinae in moribus coercendis dicere vos dura verba compellit, si etiam ipsi vos modum ex-

1) E szóban a *b* betű töröltetett s fölébe egy *r* íratott.

2) Az *u* fölött *v* betű áll.

3) A kézirat alsó szélén egy sor le van vágva.

cessisse sentitis, non a vobis exigitur: vt a vobis subditis veniam postuletis: ne apud eos, quos oportet esse subiectos, dum nimium seruatur humilitas, regendi frangatur autoritas: Sed tamen petenda est venia ab omnium Domino, qui novit eos, quos plus iusto forte corripitis, quanta benevolentia diligatis. || (167)

Micoron kedeg fegielemnek zicjege titeket, kik feiedelmek vat-toh [így], | kezereit gonoz erkelchecnek tiltaj | jaba kemeni zokat zol-notok: ha | igaz azt eřmerenditek is, | hogi a | modot zollařtohba [így!], feleul multa-tok, tii arra nem kezereitetek, hogi alattatok va-loctul bochanatot | kerietek ez ohaert, [így!] hogi a biroda-lónak ha-talma megne zegetteřfek | azocnal kicnek byratniok kel teu-letek, az alazatořagnak felette va lo megtartařjanak. De maga kel bo-cha-na-tot kerni a mindenecek vra tul, ki ioltudia mene io akarattal | ze-retitek azokat, kiket tertenetel | igaznal felieb dorgaltok. |

B. Quum autem necessitas discipline. Micort kedigen meg tanoi-tafnak zvkfege erkolcheknek fegiefebe titeket ketheleneit kemen zokat mondani, ha eřmeritek, hog azokba [menket] merteket el multatok, nem vattok ketelenek, hog alattatok valoktol bochanatot kerietok, [hog arra hog] + ne az alatt[ak] valocnal¹⁾ miden²⁾ nag³⁾ alazatořak tartatik, [azzal] birodalmnak [meg] hatalma meg [zegetik]⁴⁾ zegettek. Sed tamen. De maga bochanatot kell kerni iftentel, ki eřmeri azokat es kiket igaz-nak felette meg feřtek mene io akarattal zeretitek.

54. Non autem carnalis, sed spiritualis inter vos debet esse dilectio.

Tii kezettetek nem kell lenni || testi zeretetnek, de lelkinék. (170)

B. Non autem carnalis. kedig nem tefti de lelki zeretetnek kell kezottetek lenni, [mert ammit zemermtelen teznek azořallatok, azzon-allatokra rutol pachkoluan es iaczoduan [de] nem chak ozvegeknek es criftofnak illetlen zolgaloleařninak, kik zent zandegban vannak, de fet-meg hazas azořallatoknak es hazasolando zvezeknek [es] fem kell tenni.]

55. Præposito tanquam patri obediatur: multo magis psæs-bytero (*sic!*) qui omnium vestrum curam gerit.

¹⁾ E szóban a c betű fölül van írva.

²⁾ Fölül: *micort*.

³⁾ Fölül: *felette*.

⁴⁾ E kitörölt szó felett *ne* áll.

Tii feiedelmeteknek mīt ædes atia tocnak engedelmessjek legietek: na gial incab a generalijnak, ki mīden tecnek gongiat visszeli. |

B. Prepofite tamquam. Feiedelm azzonnak, mint aiatoknak, engedetek tisteffeget tartuan, hoǵ   benne istennek ne vessetek, [z] fokkal incab eǵhaz biro papnak, ki menndenteknek gongat visszeli.

56. Vt ergo cuncta ista seruentur, & si quid minus seruatum fuerit, non negligenter prætereatur. sed vt emendandum corrigendumque curetur, ad præpositum præcipue pertinebit, vt ad præsbiterum, cuius est apud vos maior autoritas, referat, quod modum, vel vires eius excedit.

Azert hogi mind ezek megtartaj¹⁾janak: es ha benne valami megnem | tartatandik, restjegel elne halgat-tajfek, de hogi el igazeltajara: es || megfegielmezejjerc gond visszeltajfek: ahaz feiedelmet ielejben illeti | hogi a generalijnak megmongia. | ami eu hatalmat felelul [igy!] mulia, ki nek tii kezettetek nagob hatalma vagion. |

B. Vt ergo cuncta. Azert hoǵ ezeket meg tarchatok, es ha mit benne meg nem tartandotok, hoǵ heiban el ne muliatok, de hoǵ meg iogolion es meg fegiellek, feiedelm azzont [igen] illeti igen,¹⁾ vg hoǵ az eǵhaz biro papnak monda, ki veletek gondol, ammi   modiat es ereiet felel mulia.

57. Ipse vero qui vobis preest, non se existimet potestate dominante, sed charitate seruiente felicem. Hononore (*sic!*) coram vobis prælatus sit vobis: timore coram deo substratus sit pedibus vestris, circa omnes seipsum bonorum operum præbeat exem- || (plum).²⁾

(Itt egy levél hiányzik.)

¹⁾ Fölül: *feliel.*

²⁾ A szöveg hiányzó többi része: «[Circa omnes seipsum bonorum operum præbeat exem]plum. Corripiat inquietos, consoletur pusillanimes, suscipiat infirmos, patiens sit ad omnes. Disciplinam libens habeat, metuendus imponat. Et quamvis utrumque sit necessarium, tamen plus amari a vobis appetat, quam timeri, semper cogitans Deo se pro vobis redditurum esse rationem. Unde et vos magis obediendo, non solum vestri, sed etiam ipsius miseremini, qui inter vos quanto in loco superiori, tanto in periculo maiori versatur».

B. Ipsa vero, que vobis preest. Az azzon kedig, ki nectek feiedel-
metek, ne alaha magat hatalmal vralkoduan, de zeretettel zolgaluan
bodognak, tiftteffeguel emberek elott feiedelmetek legén nectek felelmel
iftennek elotte, labatok alatt legén † le teriezkodue[n]. Circa omnes.
[Mendennek on magat io tetemennek adga peldaiol], Mendenhoz on ma-
gat [io] peldaiol adga io tetemenbe, med feggen nugalmatlanokat, meg-
batorohan [felev] felekoñeket, hozzaia vegeñ corokat, tvre legén menden-
hez. Dificiplinam libens. Dificiplinat fegeñmet oromeft¹⁾ vegeñ on maga
mának felelmefe[ui] adja, de²⁾ jól lehet monniak zvkes legén, de maga
inkab kiuanña azt † hoğ zereffetek, hoğ nem felietek, gondoluan men-
dencor, hoğ okot adando lezen ti ertetek iftennek, azert inkab engeduen
nem csak ti raitatok, de fot o raita es kenereltok, ki kezettetek mig
maga[s]b helen [ul] vl, addeg nağobb vezedelmben forgodik.

59. || Donet Dominus vt obseruetis hæc omnia, tanquam (186)
spiritalis pulchritudinis amatores: & bono christi (*sic!*) odore de
bona vestra conuersatione fragrantés: non sicut serui sub lege,
sed sicut liberi sub gratia constituti.

*Engedie az vr iften hoğı megtar- chatok mind ez eket olüi mint
lelki | zepfegnek zeretenü: es chri[st]o[snak] | io zagaual: tii io niaia[s]-
fagto[cbol] illatozok: nem mint o teruen alatt va'lo zolgak: de mint
malazt alatt la'kozo zabadojok. |*

B. Donet dominus. Adga vr iften, hoğ meg tarchatok mend ezeket
zerelmel mint lelki zepfegnek zeretoi, es xennak io illattaua[us]³⁾ io niaia[s]-
fagbol illatozok, nem uğ mint [zolgalok] vnok [toruen] kemeñ torueñ
alatt, de mint [ze] zabad fiak leaño[ok] malazt alatt.

60. Vt autem vos in libello hoc tanquam in speculo possitis
inspicere: ne per oblivionem aliquid negligatis, semel in septi-
mana vobis legatur: & vbi vos inueneritis ea, quæ scripta sunt
facientes, agite || gratias domino, bonorum omnium largitori: vbi (190)
autem quicumque vestrum viderit aliquid deesse, doleat de præte-
rito, caueat de futuro: orans, vt sibi debitum dimittatur: & in
tentationem non inducatur. Amen.

*Hoğı kedeg magatokat meglat has[st]atok ekëuechebe mīt eg teu-
kerbe, hoğı feledehen[se]gnek miat[ta] valamit elne hadiatok benne, |*

¹⁾ Fölül: *zabadom*.

²⁾ Fölül: *es*.

³⁾ Fölül: *zagaual*.

*egicher egihetbe nectek megolua-¹ftaffek: es holot magatokat talalan-
giatok, azoknak kik yruan van-nak teuinek lenni, adiutok halat
vrrnak minden ioknak adoianak: | holot kedeg valameliitek latun-
dia, hoi valamit elhagiot benne, | bankodiek az elmultrol: oia
ma-igat ieuendecteul, imaduan, hoi | neki vetke megbochatajtek:
es ke/- ||*

(Itt egy levél hiányzik.)

*B. Vt autem vos Hoğ kedig ez kœuonexkeben mikeppen egğ tu-
kerbe magatokat meg lathaffatok, hoğ feledekenfeg mia valamit el ne
muliatok, egezer hetbe nectet (igy!) meg oluafattek. Et vbi. Es hol
magatakat lelenditek, am mi irvan vağon,¹) hog meg tottetek, adğatok
halat vr ittennek, ki menden ionak adoia oztoia, holott kedig valakitek
latandia, hoğ nala [valami] ezekbe nem²) leiend, bankogğek az elmult-
rol,³) ogğa magat ieuendotel istent. . . .⁴)*

61. Ego frater. N. facio professionem & promitto obedientiam
Deo omnipotenti, & beate Marie virgini, ac omnibus sanctis,
& tibi fratri G. Vicario, vel priori de N. nomine, & viceprioris
Generalis ordinis fratrum Eremitarum sancti Pauli, Primi
Eremite, & successorum eius, viuere sine proprio, et in casti-
tate, secundum Regulam beati Augusti. (sic!) Episcopi vsque ad
mortem.

*En frater. N. tezek valla|th: es foga-¹dok engedelmeffeget, a
mindenható ijtének: es bodog ziz Marianak | es mindzçeteknek: es
neked frater | G. zent Lerinchi Vicario|nak. Ge|neralis e|ffeunk
keppebe: | es eu vta-²na valo generalis|joknak keppebe: elnē tulaido-
nelkiil: es tizta|ffagba: | zent Ago|ston pi|jpek regulaia ze-|rent: mind
halalomigh. |*

Venetiis per Ioannem Patauinum
& Venturinum Roffinellis.
MDXXXVII.

¹) Így eredetileg; később, mint a jelek mutatják, a fordító a szó-
rendet így változtatta: *hog meg tottetek, am mi irvan vağon.*

²) Fölül: *vetek.*

³) A *t* betű felül van írva.

⁴) A kéziratból egy sor le van vágva.

FÜGGELÉK.

COELIUS LEVELÉZÉSE SIMONTORNYAI GERGELYLYEL.

1. — 1534. *Simontornyai Gergely levele Coelius Gergelyhez.*

Frater in Domino dilectissime! Gratia et pax a Deo Patre per Jesum Christum ut tuæ dominationi adiciatur, vobis omnibus postulo. Ut Postillam patris Lutheri dominatio vestra habeat, admoneo. Nam sol hic ea Postilla librum elegantiorē non vidit. Vale.

Anno 1534.

2. *Gombaszög. 1534. jan. 3. Coelius Gergely válasza a Simontornyai levelére.*

Pax tibi, frater. Libenter legerem Postillas, quas mihi ultro et satis amice persuades, nisi monstrum essent. Verum quum mihi prole-tarii non multi placeant, adduci non possum. ut ingenium cuivis com-mittam. Deo gratias, qui mihi veritatem in sensu scripturæ sacræ aperuit, quæ me cæterum dirigat in negotio fidei ac salutis, ut non opus sit damnatis quorundam Postillis, mere mendacibus, mere vanidis. Ab auctore illo, quem commendas, publicis ecclesiæ ac sedis apostolicæ in-terdictionibus prohibeor, alioquin forsitan, tua dumtaxat commenda-tione, dum modo legendi facultas occurreret, legerem. Nolo enim cum mulierculis Salamonis facere commercium, ne abducar. Dicam apertius: nolo Germanica illuvie inquinari; eo quod timeam Dominum, qui mihi proposuit non Lutherum desertorem, sed Petrum pastorem, cui dixit: «Pascere oves meas». Ego ex his ovibus sum, qui pascor institutis Christi et summi pastoris eius, maxime cum scriptum sit: Prov. 22. «Ne trans-grediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui». Termini antiqua decreta pontificia sunt, quæ transgredi fas non est omni auscultanti ad Christum et ad pastorem eius. Te vero homo, amice, quisvis es, ob favo-rem, quem in me singularem geris, et amo et observo oroque Dominum,

nt viam sinceriozem mandatorum Dei invenias et percurras. Vale et nube felix, dilectus pectore vive.

Ex Gombaszegh tertio Circumcisionis Domini die. Anno 1534.

3. — 1534. jan. 5. *Simontornyai G. levele Coeliushoz.*

Gregorius Musophilus a Simontornya sincerioris theologiæ alumnus, secretarius reverendi et magnifici domini Emerici Bebek, tuus frater deditissimus. Accepi, mi frater, literas tuas amoris sinceri fraternique plenas, quas dispeream si non ex animo libenterque legi. Ut tamen ingenue fatear, quod sentio, video te decretis pontificiis plus iusto addictum esse et paternas mordicus tenere traditiones. Sanctissimi enim patres nostri, qui d. Petro successerant, relicta veritatis via, ut Petrinis utar verbis, fecerunt sibi decreta et extravagantes, nescio quas et vereor, ne in campis Elisiis apud inferos cum diis manibus usque in hunc diem vagentur citra ullum refrigerium; nam, teste Petro, seducti sumus per magistros mendaces, ut Israelitæ per pseudopphetas. Non enim pontificia iura, sed suum filium dilectum paterna vox de cælo audiri iubet. Ubi vero, frater deditissime, nequis tuum ingenium scriptis fratrum tuorum credere, videris, ut pace tua dixerim, nimis esse pusillanimis. Si enim Spiritus sanctus, cuius sint spiritus, probari præcipit, audenter, mi amice et animo Herculano omnia scripta tuorum confratrum ad scripturam sacram velut ad Lydium lapidem exigas, rogo. Ad scripturam enim sacram tanquam ad anchoram nobis est confugiendum. Non enim papistica instituta, sed scripturas sacras Christus scrutari nobis mandavit. Statuta enim, iura, decreta, extravagantes et ut uno verbo complectar omnia, omnes humanas traditiones fortiter et strenue apostolica convellunt scripta Christusque inprimis enervat, Matth. 15. inquit: «Omnis plantatio, quam non plantavit pater meus cælestis, eradicabitur.» Metuis colluvie Germana infici, sed interim non formidas Antichristi discipulum agere? Lutherum desertorem obiicis? Bene dicis, si Antichristianæ factionis transfugam intelligis. Salamonis in Proverbiis sententiam, ut accipio, non tenes probe, nam pontificia decreta et id genus nugarum nunquam illi sapientissimo in mentem venerunt. Si vero concilia, patres, universitates et eremitas veteres mihi occinis, ego tibi insusuro Christum et evangelium eius. Si pergis conciliorum auctoritate me onerare, ego tibi, frater mi, tanquam homini amico, commonstrabo omnia post apostolorum ævum errasse concilia. Nam in Nicæna synodo unus et unicus Pafnucius, et quidem monoculus, plus damna ecclesiastici cœlibatus, quam 80 et aliquot episcopi, perspexit. Si vero futura concilia præstolaris, pereundum erit nobis, si differatur pietas, quousque omnes adver-

sarii nostri persvasi erunt. Pro eo enim, quod dilectionem veritatis non recepimus, ut salvi fieremus, emisit Deus efficaciam illusionis, ut credamus mendacio, qui veritatem non suscepimus. Ducti enim sumus ad simulacra muta: nam si papa stat, Christus cadit; si Christus stat, papa cadit. Apud Germanam illuviem papistica tyrannis labefactata est, nam imperium Germanicum electores illos archiepiscopos, hoc est apostolos Antichristi in ævum abiecit, ne quid in re sæculari decernant. Amice, quamvis te nondum in carne viderim, libenter tamen ob diligentiam tuam, quam in Musas et literas sacratiores præ te fers, complector et utinam possim ore ad os loqui, ut intelligeres papistas omnia sacra profanasse et omnes hæreses in sese recapitulasse. Nam si hætenus nondum tenuisti, nunc accipe, mi amice, papam Antichristum esse et omnes creaturas eius sectasque esse Antichristi apostolos et discipulos, a quibus totus orbis seducitur. Vale, frater animo meo amantissime et monitus meliora sequaris et viam meliorem alacriter percurras. Nam ego novi, in quo valetudinario iaceas. Commendo te gratiæ Dei.

Datae in desertis Hungariæ in profesto Epiphaniæ. Anno 1534.

4. — 1534. jan. 9. *Coelius válasza a Simontornyai levelére.*

Accepi tuas hyperaspites, imo meas correptiones, homo amice, quibus blande admodum perinde ac scorpius Apocalypseos, cum primis humana facie ludis. Ceterum autem, Deum immortalem, quam noxious sis quantumve veneni aculeata cauda suffundas, incredibile est. Gravis tuæ blasphemiae spicula tincta veneno, quibus velut alter Goliath in immensum evectus, tumide gloriaris: iactas verba; is, redis; nec spatium caperis; vibras hastile; exsecraris, carpis, sugillas, laceras, damnas, ac si nunquam tibi Pauli præceptum occurrisset, quo festiviter ait: «Nolite ante tempus iudicare, quoad veniat Dominus, qui illuminaturus est abscondita tenebrarum et manifestaturus secreta cordium.» Nihil omnino attendens, quid idem Dominus, iudex vivorum ac mortuorum, caveat præcipuis in præceptis, dicens: «Nolite iudicare et non iudicabimini.» Neque enim hoc maius sequi poterit malum. Care frater! longe aberrare te a vero scopo video, quod in sermone statuas regnum Dei et non magis in pietate, cui contrarium adstruxit Paulus dicens: «Non in sermone esse regnum Dei, sed in virtute.» In fide gloriamini vos universi, qui in studio Lutherano statis otiosi, acerbissimi homines, quos iam pridem evomuit ex ore suo Christus, ut abiretis in reprobum sensum; ut contumeliosi essetis in superos primum, deinde in pium quemque. Sed insane valde temeritas est et intolerabilis arrogantia ea gloriari, quam quis suamet impietate sustulit, a seque abdicavit. Et quis unquam fidem

sine pietate ac sanctis operibus præ se tulit? Nunquam fides tam infida fuit; nunquam tam contumeliosa, nunquam tam blasphema, nunquam tam vaga libidine saturata. — Qui habet sensum, intelligat, quia magni Antichristi præcursores ii sunt hæretici, quos modo seculum habet. Utinam non esses unus ex eis, qui iugum iam pridem a cervice excussisse videris. Ceterum sanctissimi, ais, patres, qui d. Petro successerunt, relicta veritatis via, fecerunt sibi decreta, summularia, extravagantes: quos impie vereris etiam ne campis in Elisiis usque hunc in diem apud inferos cum diis manibus vagentur, per quos seducti sumus, utpote magistros mendaces, uti Israelitæ per pseudopphetas. Quid hoc est, frater, quod ais? Cur in divos patres veleris? Cur funesto probro insimulare eos non metuis? Non verbera in os patrem carnis tuæ; et inexpiabile facinus est sanctissimos spirituum progenitores infamare, inelubilis noxa est. Illi, magnifica gloria recepti, Deo reddunt cantica et nos miselli homunciones contra mutire adhuc audemus? sed forsitan inconsiderate hæc iniuria tibi excidit, aut feliciter me tentare voluisse credo: Dilectum filium paterna vox e cælo audiri iubet, sed nec columnas reiicit, quibus abunde largitus est spiritum suum Christus, ut communiat universum ædificium, alioquin labefactetur, necesse est. Da mihi verbum in pontificiis decretis, quod pietatem abroget, fidem rescindat et einravi. Pro crimine mihi ducis, quod non in quemvis committam ingenium? Hoc non crimen, sed summa religio est; utinam sic protoplastes ille fuisset pusillanimis, ut nunquam impostori aures præbuisset! minus equidem gemeremus. Nunc vero ad maximam temeritatem quantum mali accesserit, vides. Tunc me terra dehiscat, quum in mentem venerit, ut factioni Lutheranæ consentire velim. Ceterum impudentia summa est iactare post apostolorum tempora neminem neque rectius de christianismo sensisse tuis monstris horrendis, apostatisque fratribus, quibus iam lumen ademptum est. Aio: scrutari iussit Christus scripturas sacras, quod eæ ipsæ testimonium perhibeant de ipso, quo citius fide recipiatur, sed numquid non fidei sacramentis semel initiatos vult pasci et sanctorum postillis eorum, qui puritati steterunt? An non stabulario, datis prius duobus numismatibus, ait: «Quidquid super erogaveris, quum redux rediero, reddam tibi?» Nobis alius non erit stabularius, quam quem præfecit Christus, quem et attendi iussit ab omnibus in eo verbo: «Pasce oves meas.» Si curam præsentis pastori iniungit, citra dubitationem iniungit et obedientiæ munia subditis. Sed vos rebelles estis, dura cervice et incircumcisis cordibus atque auribus, ut meditemini ac auscultetis contra legitime præsentis auctoritatem, cui falso impostoris titulum tribuitis, tametsi non sine præiudicio manifesta que damnatione vestra. Sed decreta pontificia vobis odio sunt, quia sanctissima sanctissime

a spiritu Dei in moderamen universalis ecclesiæ data. Vos autem non estis huiusmodi, qui jugum sacrosanctæ obedientiæ (obedientiæ, inquam, quam Domini iussu summo et ei Romano pontifici, Petri successori debemus omnes) vobis ademistis, dicentes ex Actis apostolorum: «Magis fore obediendum Deo, quam hominibus.» Atqui hoc titulo quam nihil non impie agatis, curam carnis in desideriis facientes, luce clarius constat. Homo, amicus sum, libere apud amicum loquor: quidquid ad scripturam sacram adiecit Spiritus sanctus postea, sive ad publicum regimen, sive ad morum correptionem sint decreta, sint summularia, sint extravagantes, sint alia: sufficit nobis non esse Lutherana, ideoque recipiendo. Manifestissimum mendacium est et fumus putei abyssi universas hominum traditiones, apostolica convellere scripta, quum illæ pro his sint et hæc pro illis, ut adglutinavit spiritus Christi, cuius directione moderatur regiturque ecclesia. Male allegas ex Matth. 15. «Omnis plantatio, quam non plantavit pater meus cœlestis, eradicabitur» in hominum sanctorum traditiones, quam magis debueras in vos et eiusmodi hæreticos eam adducere auctoritatem, qui plantatio non patris cœlestis estis, sed nescio cuius? Dicam aperte: altitudinis Satanæ. Eratis quidem plantatio Dei, donec pie sentiebatis, agebatis pie, sed modo non estis. Illuvie enim Germana infecti estis et in aliene conventicula hortulosque carnis, quos non agnoscit Deus, transpositi estis, ut ecclesiæ sanctam civitatem foris circum eatis, nec ingreadimini famelici. Neque enim vobis ad pastum est sanctum Dei evangelium, quod cibus filiorum sit, cum quibus stat Christus. Ego futura concilia nihil præstolabor, cum in præteritis abunde decretum sit, quidquid erat decernendum. Stat dominus cum vicario suo, sancto domino nostro papa, nec cadit, cuius minister primus et præcipuus mihi papa est, sacrosancta Romanæ sedis episcopus, a quo teneo omnia post Christum, qui est pontifex maximus secundum ordinem Melchisedech, nec erro. Sed iam receptui canam, iam vela complicabo, tametsi invitus, quod scribendi otium non sit. Hoc unum pro celeumanatico habe: non papistas, ut tuo verbo utar, sed Lutheranos sacra profanasse omnia, omnesque hæreses in se recapitulasse. Vale et, si sapis, sequere sanctiora.

Datum ex Trimontio V. Idus Januarii 1534.

SZÓMUTATÓ.

- ad 17, 20, 21, 24, 31, 32, 33, 34, 35, 39; adatván vannak 17; bead 31; megad 31.
 áddég 39.
 Agoston 40.
 agy 20.
 ágy 24.
 a hova 26.
 ajándék 30.
 akar 19, 21, 22, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 34.
 akarat 17, 29, 30, 32; egy akaráttal 21.
 akár-akár 32, 34.
 akarlhova 34.
 akármű 30, 32.
 akárminemű 21, 26, 34.
 aki 19.
 alábbvaló 31.
 alatt: őriző a. 31.
 alattvaló: alattok valók 37.
 alávaló, alábbvaló 25.
 alázatosság 37.
 alejt (puto): alaha 39; alahák 19, 23, 25; aleha 27; alehák 23; alehátok 29; alehák 19.
 alkalmas 28.
 alkoszik 33.
 alkot 22.
 attól inkább 25.
 áll 26.
 állás 26.
 állat: reá állat 29.
 amaz 23.
 a miért is 17.
 a mint, am mint 18, 31, 37.
 amakutána 27; annak-utána 17.
 amneval 27, 32; — inkább 29; aneival 35.
 anya 38.
 apáczafejedelm 32.
 apostoli járásról való ken(v) (Acta apostolorum) 18.
 apostolok tétéménye (Acta apostolorum) 18.
 árt 33.
 ártatlan 29.
 aszerént 33.
 asszon 39.
 asszonyállat, asszonyállat 26, 28, 35, 37.
 asszonyállat 27.
 asszonember 27, 28.
 asztal 23.
 átok 36.
 attól inkább 36.
 atya 38; édesatya 38.
 atyafi 17, 20, 34; atiatok fiait 29; atiadfiainak 29.
 avagy 22, 26, 27, 31, 34.
 azak 25.
 azaz 18, 27, 36.
 azért 19, 21, 38.
 az mere 22.
 azonképven 25, 31.
 azon 31.
 azontul (de proximo) 28.
 azután 29.
 bánás 34.
 bánkodik 40.
 bánt: megbánt 31.
 bántás 21.
 bántaol 22.
 bár 27.
 barát 17.
 bead 31.
 bejön 19; ievutenek be 23.
 bejt 22.
 bejtel 22.
 belcességében 27.
 belől 32.
 belső 31, 32.
 beljön 19.
 beszéd 36.
 beteg 22, 25, 34.
 betegöl 25.
 betegség 25, 33, 34.
 bevesz 23.
 bin 26, 29, 30, 35.
 bintet 32.
 bir 37; valamit 19, 21.
 bírás 21.
 birodalom 37.
 bizon 27.
 bizony ora 35.
 bizonyal 33, 36.
 bizonyával 21, 25, 29.
 bizonyos 33.
 bizonyság 31.
 bizonyajt 29.
 bocsánat 36, 37.
 bocsánatkérés 36.
 bocsát 30.
 bódog 19, 23, 24, 25, 35, 39, 40.
 bolgataol 22.
 bosszóállás 29.
 bosszubeszéd 35.
 bógés 23.
 bójt 22.
 bójtól 22.
 bujálko(d)ltatás 28.
 bujaság 28.
 bün 30, 36; l. 'bin' alatt is.
 Csak 19.
 cselekszik 31.
 de 18, 19.
 de maga 19, 37, 39.
 de mig (quippe) 21.
 dicsekedik 20.
 dicshiretes 28.
 dolog 21, 28.
 dorgál 37.
 dög: degh 30.
 dögletű bün 30.
 e mutató névm. 17.
 ebédhora kivel, ebédnek ho-raia (kivöl) 22.
 ebből: ebbe, 19.
 édes 38.
 édeskettet 33.
 éféle 28.
 egement 18.
 egembe nézéssel 27.
 egy 35, 40.
 egézség 18, 22, 33.
 éhez 23.

eképen 28.
 ékesejt 25.
 ől 21, 32, 40.
 elébbeli 25.
 elébbi 23, 31.
 eledel 18, 19, 22, 23, 24, 25.
 elég 31.
 elégtétel 35, 36.
 elenyészik 27.
 elenyészt 32.
 élés 25.
 eleség 22, 24, 25.
 élésház 31, 34.
 élészter 29.
 élet (victus) 18, 20.
 élet 20, 23, 24.
 életbéli 23.
 élettelen 23.
 elezleb 17.
 eleztebi (pristinus) 23, 25.
 egy : egl 17, 18.
 egyakarattal 21; egy akarattal 17.
 egyaránt 18; egyaránt való erő 18.
 egybegyülekezik : egybegyülekezőn vattok 18.
 egycezer 40.
 egyőb 21, 22, 23, 24, 27, 29, 30, 31, 32.
 egyenlet 18.
 egyenes 30.
 egyenesség 21.
 egyenlő 18.
 egyesség 18.
 egyetembe van 31.
 egyház 20, 28.
 egyház bíró pap 38.
 egyvideig 23, 27.
 egyik-másik 35.
 egymás 21, 27, 28, 30, 35.
 egyre valakire 34.
 együtt 26.
 együtttart 31.
 együttvan 28.
 együve gyülekezik 17.
 ől : éltők 31.
 elhagy 21, 17; — benne 39, 40.
 elhallgat 38.
 eligazéjtás 38.
 eljut 26.
 elkezd 28.
 elmegy 30.
 elmul 38; el ne muljatok valamit 40.
 elmulandó 32.
 elmul(a)t 37.
 elmulik 40.
 elosztogat 21.
 elő (...) 18.
 előszer 28, 35; élészter 29.
 előlvet 32.
 elszenvend 24, 27, 31.
 éltet 34.

eltitkol 29, 32.
 él : vmivel 20.
 elvégez 35.
 elvesz 27, 29, 32.
 elvész 21.
 elveszet 30.
 ember 27, 28, 30, 39.
 emel : emlékek fel 20; fel-emel 25.
 emelkedik, emelkedik : fel-e-20.
 emlékezik 35, 36.
 enahan 24.
 énekelni 22 : éneklétség-22.
 éneklés 22.
 éneklő 22.
 enged 22, 33, 38, 39.
 engedelmes 38.
 engedelmség 40.
 ennen 36.
 enyhejt 22.
 enyészit : elenyészt 32.
 eppet 25.
 erkölcs, erkeles, erkech 26, 27, 37.
 erő 18, 25; erővel vattok 18.
 erős 24; erősb 23.
 erőtelen 23, 24.
 erőtlenség 19, 34.
 ért 32.
 értetek 39.
 és 16, 17.
 es (is) 19.
 esmeg 20, 28.
 esmer 28, 36, 37.
 esső 40.
 eszik 22.
 éték 23, 25.
 étel 22, 23.
 evket 24, 25.
 ezokaért 30, 37.

fájdalom 33.
 főd : megfedd 28.
 feddés 28.
 fedezet 18, 19.
 fegy : megfegy 37, 39.
 fegyem 29, 37, 39.
 fegyelm 28, 29.
 fegyelmez 28.
 fegyelmező 30.
 fegyés 37.
 fejedelem 18, 29, 30, 32, 33, 37, 38, 39.
 fejedelm : apáczafejedelm 32.
 fejedelmasszon 18, 33, 34, 38.
 féképpen 17.
 fél 27, 39.
 feladéknység 39, 40.
 féléköny 39.
 félelem 28.

félelm 39.
 félelmesen 39.
 felemel 19, 25 : emlékek fel 20.
 felemelkedik 20 : felemelkődik 20.
 felette való 32, 37.
 felualkodik 19, 20.
 felgyógyal 34.
 felügyezik 20.
 felkel 23.
 féltébe : -tul való 29.
 felölmul, felülmul 37, 38.
 felül tessék 32.
 felvesz 34.
 félyebb 37, 38.
 ferdő 33, 34.
 feredés 33.
 ferelő 34.
 férfiu 35; l. férfiu is.
 fertelmes 27.
 fertézetes 27.
 fertézetesség 27.
 férfiu 27.
 fiu 32, 39.
 fogad 40.
 fogatkozat 31.
 fogódik 21, 39.
 forog 22.
 földi 20; földi 19.
 fölönöző 27.
 fualkodik : fel-f. 19, 29.
 fül : fil 23.

gazdag : kazilag 19, 20, 24, 25.
 gazdagság : kazdagság 20, 21.
 gnygesség 23.
 gerenda 35.
 gerjedet 26, 27.
 gilesség 30.
 gond 34, 38; gond viseltesék 38; gondot visel 32, 38.
 gondol 24, 27, 31, 38, 39.
 gonosz 21, 27, 28, 35, 36, 37.
 gonoszakaró 29.
 gonoszban 29.
 gonoszság 21, 30.
 gonoszul 27, 28.
 gyakor volta 33.
 gyakori 36.
 gyakorlatosb 35.
 gyakorta 36.
 gyakortább való 31.
 gyarlóság 19, 31.
 gyenge, gyengébb (delicatio): genge 23, 24, 25, 29.
 gyengéltető 24.
 gyenkerkedtet 33.
 gyelkos 35.
 gyilosság 35.
 gyilkos 35.
 gyogyejt 35.

- gyógyol. l. iogyol.
gyorsaság 31.
gyönyörködik: generkedik 27.
gyönyörűség 25.
gyönyörűség: genyereség 23.
gyötör: geter 27.
gyötrem: gyetrelem 30.
győz: meggyőz 28.
gyülekezik 18.
gyülöl: gilel 35.
gyűlötség 35; gűlesség 35.
- ha 19.
háborodik 24.
hagy 29, 34; elhagy benne 39.
hajol 36.
hála: hálát ad 40.
halál 40.
halálos 26.
halaszt 33, 35.
hallgat 23, 27; el-h. 38.
halogat 35.
hamarabb, hamarab 25, 35.
hamis 23.
harmad 28.
hárman 34.
három 28.
hanem (compar. mellett .mint helyett) 25.
hanemba 22.
harag 35, 36.
haragoszik 36.
haragszik 36.
használ 21, 32, 33.
használatos 19.
hasznos 20.
haszon 18; haszonra vattok 18.
hatalm 39.
hatalmasság 32.
hatalom 29, 30, 37, 38.
ház 17, 30.
ház fejedelme 30, 34, 38.
házas 37.
házasol 37.
hejában 38.
hel 21: herre 34; egy helen 31.
hely 22, 39.
helyheztet 17.
hét (hebdomas) 40.
hetság 19.
hidlegelés 34.
hisz 33.
híven 30.
hívság 20.
hoctalan 36.
hogy: hogh 17.
hogynem 20, 21, 34; hogy nem mint 32.
holott 24, 40.
- honnan 21, 22, 36.
hora 21, 22.
hozzája vesz 39.
hozzátartozandó 32.
- idő 31: idékbe, idékön 21; időközben 33.
igaz 37; igaznak felette 37; igaz ngyan 25.
ige: istennek igéje 23.
igen 38.
igy 18, 27.
igyekezik 20.
illatt 39.
illatoz 39.
illendőség 31.
illet 26, 29, 30, 35, 38.
illetés 27.
illetlen 37.
imád 22, 40; imádtassék érlette 30.
imádkozik 21, 22.
imádlóhely (oratorium) 22.
imádság 21, 35, 36.
imádságnak helye (oratorium) 21.
imár 28.
imez 25; imebbeel 24.
imez okáért 29.
immár 25.
imnos 22.
ineselkedik (studet) 20.
indulat (motus) 26.
ingerl 27.
ingyen 27.
inkább 18, 20, 24; attól inkább 25.
int 29; megint 28.
intés 29.
iogvol: megioogyol 25.
ir 32, 40; irván vagyón 28.
írás 35.
irgalmasan 24, 30.
irgalmasság 29.
is: es 20, 21, 22.
isten 19, 21, 22, 25, 27, 28, 35, 38, 39, 40.
istennek háza 17.
istennek igéje 23.
isten szolgája 33.
ital 22, 23.
ítélés 30.
ítélet 30, 32.
- jácződik 37.
jambor 26.
jár 26.
járás 18, 26.
járul 23.
javul 19.
jegyzetes 26.
jelent: kijelent 29.
jelenik: kijelenik 29.
- jeles 26.
jó 21, 40.
jókarat 37.
jobul: megjó, jóból 29.
jól 37.
jöllehet 24, 36, 39.
jösszág 20, 21.
jótétemény. jótémén 21, 39.
jön: ieuttenek, iettenek. jöt-tenek 20, 24, 25.
jövendő 40.
jut 24.
- kárhoztat 32.
kaszdag l. gazdag.
kedig l. pedig: alatt.
kegyetlenség 21, 29.
kegyetlenül 30.
kékanságos 26.
kell 23, 24, 25, 29, 33, 37;
kellend 34, 35; kelleni 26; kellett 27.
kellemetes 26.
kemén, kemény 24, 36, 37.
kemenség 28.
ken, kenv, kenyv 18, 34, 35.
kenvecse 39.
kép 40.
kér 34, 35, 36, 37.
kérđ: kőrgyetek róla 33.
kérdesz 33.
keres 19, 20, 32.
késen 36.
késárt 36.
késő 36.
készerezj 33, 37.
kételen 37.
kétlencj 33, 37.
kétség nekül. kétség nélkül 33.
ketten 34.
kettő: kettenek 28; kettével 29.
kéván 24, 26.
kévánság 26.
kevél: kevélb 21.
kevélkedik 20.
kevélség 21.
kevéš: kevesb, kevesebe 25.
kevesbön 34; háromnak kevesbön 34.
kevet (= követ) 27.
kezd 20; kezdlessenek használatosak lenni 19; elkezd 28.
kezett 37; kezettetek 31, 38; kezöttetek 39; kezettetők 31.
kezibe: szükség kezibe 32.
kiért 18.
kihoz 36.
kijelenik 29.
kijelent 28, 29.

- kijelentés 29.
 kik (melyek helyett) 17.
 kikér 34.
 kiki 31.
 kilemben 23.
 kiszalaszt 36.
 kinyit 27. (?)
 kíván 26, 39.
 kívánat 33.
 kívánság 32.
 kivet 30, 36.
 kívöl 19, 20; kivel, kiül 19, 20, 22; horák kivel 21, 22; üdő kivel 35; órának kivele 34.
 kívül voltakba 19.
 kór 34, 39.
 kórság 19, 25, 33, 34.
 kőnről 39.
 könyv: kenv 34; l. ken' alatt is.
 könyvecske 40.
 köz 18, 20; kez 31; közélet 20.
 közönséges (kezzenes) 18, 19, 32.
 következendő : kevetkezende 32.
 között 37; köztetők 21; l. kezett' alatt is.
 község: kesség 29, 32.
 közzé lesz 19.
 közzöleték 22.
 Krisztos 37, 39.
 különben 23.
- láb 39.
 lábbeli 35.
 lakik 17; -ba 19.
 lakozik 18, 28; lakozván voltak 18.
 lát 23, 24, 27, 28, 34, 40; látatnak vala lenni 20.
 leány 25, 39.
 legottan 28.
 lehetséges 31.
 lelend 22.
 lel 19, 20, 40.
 lélek 17, 18, 21, 27, 32, 35.
 lelkeint 36.
 lelki 37, 39.
 lelkent: egylelcent (unanimiter) 21.
 lepel 24.
 lesel 21.
 lesselkedik 21.
 lesz 19, 21, 29; meglesz 21; -vé 21.
 leszáll 24.
 leterjeszködik 39.
 levél 30.
 levet 31.
- magá 36; maga azért 19; de maga ha 31.
 magas 39.
 magok giengelteteie (delicati) 24.
 malaszt 39.
 marad 27.
 marha 32.
 más 31, 39.
 másmásik 27.
 másnapon 28.
 még 19, 21, 24, 33.
 megad 19.
 megaláz 19, 20.
 megbánt 26, 31, 35.
 megbátorojt: megbátorohan 39.
 megbocsát 30, 35, 36, 40.
 megéneklettesék 22.
 megenged 36.
 megeppet 25.
 megért 33.
 mégés (= mégis) 24.
 megesmer 28.
 megfedd 28.
 megfegy 37, 38; med feggyen 39.
 megfegyvelhez 30.
 megfegyvelzés 38.
 megfered 33.
 megfog 30.
 meggyögyejt 29.
 meggyögyejtás 28.
 meggyögyvul 25.
 meggyöz, meggyéz, 28, 29.
 meggyözés: meggyezés 30.
 meghisz 33.
 megint 28.
 megjelent 27.
 megjelentés 30.
 megjobbul 29.
 megigol 38.
 megigyol 25.
 megkér 36.
 meglát 39, 40.
 megle 19.
 meglelés 30.
 meglesz 21.
 megmarad 32.
 megmond 29, 38.
 megmos 32.
 megmutat, megmuntat 28, 29.
 megnehezül 25.
 megolvas 40.
 megöriz 28.
 megrothad 29.
 megsért 36.
 megsérül 36.
 megszeg 37.
 megszenyesejt 32.
 megszerez 34; megszerzett horakba 21, 22.
 megtagad 29, 33.
 megtanojtás 37.
- megtart 17, 18, 30, 38, 39.
 megtartás 37.
 megtesz 33, 40.
 megtilt 28.
 megutál 20, 21, 27.
 megvall 30.
 megvégez 35.
 megvigaszt 33, 36.
 mogy 23, 26, 34.
 méltatlan 31.
 méltó 20.
 méltóság 20.
 mend 18, 21.
 minden 18, 35, 39, 40.
 mindenkor 39.
 mene 37.
 menere 22, 24.
 menevel 27.
 mennél 25.
 meny: myni 31.
 menyire 24.
 mer 19, 20.
 mert 17, 18, 21.
 mérték 37.
 mértékletesség 24, 25.
 mértékletességtartás 24.
 messze 33.
 miá 28, 30, 36, 40.
 miatta 39.
 midn 22, 37.
 miért 23, 24.
 miért hogy 19.
 mielkedik 22.
 mielkedet 21.
 mig 23.
 mignem 23.
 miként 25, 31.
 miképpen 25, 40.
 mikor 23, 26, 27, 28, 29, 33.
 mikoron 19, 24, 32, 35, 37.
 mikort 19, 22, 23, 26, 37.
 minden 18, 24, 27, 31, 32; mindentek 18; mindentek 38; l. minden' alatt is.
 mindeneknek elötte 17.
 mindenható 40.
 mindenik 18.
 mindez 39.
 mindnyájan 21.
 mindszentek 40.
 minelkötte 29.
 minere 24.
 minemű 31.
 minevel inkább 32.
 minő: mine 31.
 mint 18; mint hamarab 36; mint inkább, mint gyakortabb 36.
 mintül hamarabb 35.
 mivel 21, 27.
 mivelkedet 21.
 mivelkedik 32.
 minyivel 35.
 mód 37, 38.
 mol 31.

- mond 18, 22, 27, 30, 31, 33,
34, 36, 37; tulajdont mond
18; monniák 39.
mondás 35.
monostor 17, 18, 19, 20, 24,
32.
morgás 33.
mos 32.
mosás 33.
mossó 32.
mulik: elmulandó 32.
munkás 24.
mutat: megmutat, megmun-
tat 28, 29.
myni 31.
- nagy 31, 37, 39.
nagyal inkább 38; — nehez-
ben 27.
nap 35.
napi szükség 19.
naponként 34.
navalgó 34.
necsak 29.
néha 33.
nehéz 23; nehezb 27.
nehezb 30.
neheztel: hidegleléssel ne-
hezelt 34.
nélkül: nalkül 23; nakül 33;
nelkil 27, 34, 40; nekiil 36;
nekül 23, 34, 36.
nelv 27.
nemesak 35, 37, 39.
nemde 29.
némi 23.
némikort 33.
nemzet 20.
netalam 29; netalún 21.
név 22.
nevekedik 35.
nevezet 21.
néz 27.
nézés 26.
nines irván 22.
noha 26, 27.
nő (crescit) 35.
nyak 19.
nyavalya 33, 34.
nyavalyabeli 34.
nyavalyás 21.
nyájusság 39.
nyelv: nelv 27.
nyugalmatlan 39.
- ó 39.
oda 26.
ok 39; okot ad (= számot
ad) 39.
okáért 25.
olvas 22, 23, 35; -be 18.
olvasás 22.
oly 19, 30, 36.
oly, ki 26.
olyan 24.
oly mint 27, 39.
onnan 23.
óra 21, 34.
ország 32.
orvos 33.
orvosság 36.
oszt 18, 21, 40.
ott 19.
óv: oja 40; óggya 40; ógyá-
tok 36; oiatok 36.
ő, ők: evn. euok 20, 23.
öltöz; eltez 31.
öltözet 20; eltezet 26, 31, 32.
önmaga 30.
önként 30.
önmaga 39.
őrizet: erizet 35.
őríz: megeriz 28.
őríző: ezeze 31.
örömetst 39; eremesth 19.
örül: öröl. eurelinek 23.
ösmer 36, 37.
összösszitkozódás 35.
ötet 21.
özveggy 37.
- pacskol 37.
panaszkodik 31.
panaszolódik 31.
pap 38.
parancsol 17, 33, 34.
parancsolat 17, 33, 34.
patvarkodás 35.
pedig: kedig 19, 20, 21, 22,
29, 30, 31, 33, 35, 36, 40;
kedigen 22, 33, 36, 37; ke-
deg 22, 32, 33, 34, 36, 40;
kedeeg 23; kegig 35.
példaiol 39.
per 35.
pincze 34.
pispek 40.
poroitás 36.
psalmos 22.
- ragadó degh 30.
rabotás 24.
rázás 31.
rea állat 29.
reménl 36.
régí 25.
restelkedik 36.
részeltet-nek 20.
rokonság 32.
rothad: megrothad 29.
röstel 36.
ruga 32.
ruha 18, 24, 26, 28, 31, 32,
34, 35.
ruhamosó 32.
ruhásház 31.
- ruház 31.
ruházat 34.
ruly adv. 37.
restség 38.
- s kötőszó 21.
saru 35.
se 18; se akarjátok 22.
seb 29, 36.
sebsült 28.
semi 22.
senki 21.
sér 33.
séreln 33.
sérzik 33.
siet 36.
siiet 36.
soha 36.
sok 30.
sokkal inkább 38.
sőt 19, 20, 37, 39.
szabad 39.
szabadon 19, 39.
szabados 39.
szag 39.
száj 22, 23, 28, 36; szából
35; szátok 35.
szalaszt: kiszalaszt 36.
szálka 35.
száll 24; leszáll 24.
számlál 32.
szándék 37.
származik 36.
szegény 19, 21, 24.
szegénség 20, 25.
szelédehetek 22.
szem 26, 27, 28, 30.
szembebe vetés 35.
szemérmetlen 26.
szemérmetlen 26.
szemérmetlen 26.
szemre vetés 36.
szemtüztetű 28.
szenny 32.
szennyesejt: megszenny-
söhe 32.
szent 20, 27, 36, 37, 40.
szent lerinczi 40.
szentség 26.
szentséges 31.
szentségesb 35.
szenved 24, 30.
szenvedés (abstinentia) 22,
23, 24.
szenvedetesség 22.
szépség 39.
szerelm 39.
szerelmes 17.
szerént 23, 27, 30, 31, 32, 36,
46.
szeret 17, 37, 39.
szeretet 30, 31, 32, 37, 39.
szerető 39.
szerez 21, 32, 34, 35; meg-
szerzett 21.

- szertelen 28.
szerzet: szerzed 36.
szerzetbeli 23.
szerzetességlet 24.
szidalmas 24.
szikelkedik 35.
szükség 32, 33, 34, 37.
szitkozódás: összö-sz. 35.
szív 18, 19, 22, 24, 27, 31, 36.
sziz 40.
szó 37.
szokás 23, 25, 33.
szóll 37; szóll 28.
szolga 33, 39.
szolgál 34, 39.
szolgáló 39.
szolgáló leány 25.
szolgáló leány 33, 37.
szóllás 37.
szomorol 24.
szorgalmas -ba 21.
szorgalmasan 30.
szorgalmaz 20.
szüent: egyszüent (concorditer) 21.
szüksös 19, 25.
szükség 18, 19, 33, 34, 35, 37, 39; szikség 25, 31.
szükséges 25.
szükségsszenvedés 25.
szükül 25.
szüle: szile 20.
szüv 20.
szüz 37.
- tabát 33.
talál 19, 40.
talám 33.
támad 31.
tanács 33.
tanács 33.
tanét 33.
tanó 29.
tanojtás: meg-t. 37.
tanól 20.
társalkodik 20.
társaság 20, 30.
társolkoltat: azokhoz tarsolkottatnak 19.
tart 23, 25, 29, 31, 37, 38; szenté tart 36.
tartozik 34, 35, 36.
tebed 24.
tehetség 22.
tekéletes 26.
tekéntés 26, 27.
- templom 21.
tér 25.
teremt 35.
terjed 28.
terjeszködik: le-t. 39.
tervén 39.
történet 37.
tertenik, terteniiek 24, 35.
test 22, 27, 29, 31, 33, 37.
tesz 23, 24, 25, 28, 36, 37, 40; — felöl 27; — imádságot 21; tött 23, 35, 36.
tétemény 18.
tetteses 26.
tetni (videri) 23.
tetszik 33.
tilt 26, 28; megtilt 28.
tiltás 30, 37.
tisztá 27, 32.
tisztaság 27, 28, 40.
tisztátalan 27.
tiszt 34.
tisztel 21, 24.
tisztesség 38, 39.
titkol: eltitkol 29.
titkon 30, 32, 33.
titkos 26, 29.
tovább 28.
továbbá 33.
több 24; teb 32.
történik: terteniiek 24.
törvén 39.
törvény: tervén 22.
tud 29, 32, 37.
- tulajdon: 18, 40; tulajdont valamit 32; tulajdon tiettek 18.
tüker 39; tükör 40, 39.
türedelm 24.
türelmesben 27.
türelmesen 27.
türes 25.
tűz: teuztessenek zemeiitek 26.
tüztetés 27, 28, 30.
tüzteti szomét 27.
- vágás 29.
-val, -vel: azokval 20; fegyelemvel 28; tisztességgel 39; kikvel, azokval, szeretetvel, kórokval 34.
valahol 28.
valahova 26, 34.
valakik 22; valakitek 40.
- vailalodik 21.
valamelyitek 22, 40.
valami 20, 21; valami olii ki 26.
vallást tesz 40.
vél 27.
vepni vkihez 20.
verés 31.
vesz 21, 22, 23, 24, 25, 30, 35, 39; bizonytságot vesz 31; hozzá vesz 32; hozzája vesz 39; elvesz 32; vött 22.
veszedelm 39.
vesztelges 26.
vesztesség 29.
vet 26, 29, 34.
vét 35, 36; vésetök 38.
vétek 29, 35, 36, 40.
vetekedés, vetökedés 23, 31, 35; l. 'vetögedés' alatt is.
vétkezik 36.
vicarios 40.
vigasztás 33.
vigasztakat 25.
világi 19, 20, 24, 25.
visel 31, 32, 38.
visszadagosság (vizzadagosság = perversitas) 24.
visszaság 24.
vizont 20.
volta: méltó voltáról 20.
- ugy 18.
ugyan 25.
ugyanezont 28.
ugy hogy 33.
ugymint 25.
ugymond 35.
uj 25.
ujjonnan 31; ujonnanvaló 25.
ur 28, 37, 40.
uralkodik 39.
ur isten 17, 39, 40.
urozás 32.
utál: megutál 21.
utálatos 24, 28.
utánavaló 40.
ül 39.
ünö 39.
üresség 22; iresség 21.
- zajgás 23.
zugódás 31, 34.
zoltár 22.

V. szám. Emlékbeszéd Kriza János l. t. felett *Szász Károly* r. tagtól. 50 f. — VI. szám. Művészet és nemzetiség. *Bartalus István* l. tagtól. 40 f. VII. szám. Aeschylus. *Télffy Iván* lev. tagtól. 1 K 60 f. — VIII. szám. A mutató névmás hibás használata. *Barna Ferdinánd* l. tagtól. 20 f. — IX. szám. Nyelvtörténelmi tanulmányok a nyelvújításra nézve. *Imre Sándor* l. tagtól 1 K 20 f. — X. szám. Bécezy Károly emlékezete. *Arany László* l. tagtól. (1875—1876.)

VI. k. I. szám. A lágy aspiraták kiejtéséről a zenében. *Mayr Auréltól* 20 f. — II. szám. A mandsuk szertartásos könyve. *Balint Gábortól*. 20 f. — A rómaiak satirájáról és satirairóikról. *Dr. Barna Ignác* l. tagtól 40 f. — IV. szám. A spanyolországi arabok helye az iszlám fejlődése történetében, összehasonlítva a keleti arabokéval. *Goldziher Ignác* l. tagtól. 1 K. — V. Emlékbeszéd *Jakab István* l. t. fölött. *Szász Károly* r. tagtól. 20 f. — VI. Adalékok a m. t. Akadémia megalapítása történetéhez. I. *Szilágyi István* l. tagtól. II. *Vaszary Kolozstól*. III. *Révész Imre* l. tagtól. 1 K 20 f. — VII. Emlékbeszéd *Mátray Gábor* l. t. felett. *Bartalus István* l. tagtól 20 f. — VIII. A mordvaiak történelmi viszontagságai. *Barna Ferdinánd* l. tagtól 40 f. — IX. *Eranos. Télffy Iván* l. tagtól. 40 f. — X. Az ik-es igékről. *Joannovics György* l. tagtól 80 f. (1876.)

VII. k. I. Egy szavazat a nyelvújítás ügyében. *Barna Ferdinánd* l. tagtól. 1 K. — II. Podhorszky Lajos magyar-sinai nyelvazonlítása. *Budenz József* r. tagtól. 20 f. — III. Lessing (székkfoglaló). *Zichy Antal* l. tagtól. 40 f. — IV. Kapcsolat a magyar és szuomi irodalom között. *Barna Ferdinánd* l. tagtól. 20 f. — Néhány ősműveltségi tárgy neve a magyarban. *Barna Ferdinánd* l. tagtól. 60 f. — VI. Rankavis Kleon új-görög drámája. *Télffy Iván* l. tagtól. Ára 60 f. — VII. A nevek uk és ük személyragairól. *Imre Sándor* l. tagtól. 40 f. — VIII. Emlékbeszéd *Székács József* t. tag fölött. *Ballagi Mór* r. tagtól. 40 f. — IX. A török-tatár nép primitív kulturájában az égi testek. *Vámbery Ármintól*. 20 f. — X. *Bátori László* és a *Jordánszky-codex* bibliafordítása. (Székkfoglaló.) *Volf Györgytől*. 20 f.

VIII. k. I. *Corvin-codexek*. *Dr. Ábel Jenőtől*. 1 K 20 f. — II. A mordvaiak pogány istenei s ünnepei szertartásai. *Barna Ferdinánd* l. tagtól. 1 K. — III. Orosz-lapp utazásomból. *Dr. Genetz Arvidtól*. 40 f. — IV. Tanulmány a japáni művészetéről. *Gr. Zichy Ágosttól*. 2 K. — V. Emlékbeszéd *Pázmány Horvát Endre* 1839-ben elhunyt r. t. fölött. A születése századik évfordulóján, *Pázmádon* rendezett ünnepélyen, az Akadémia megbízásából tartotta *Szász Károly* r. t. 20 f. — VI. Ükknopohár. A régi magyar jogi szokásnak egyik töredéke. *Hunfalvy Pál* r. tagtól. 40 f. — VII. Az ugynevezett lágy aspiraták phoneticus értékéről az ó-indben *Mayr Auréltól*. 1 K 20 f. — VIII. Magyarországi humanisták és a dunai tudós társaság. *Dr. Ábel Jenőtől*. 1 K 60 f. — IX. Ujperzsa nyelvjárások. *Dr. Pozder Károlytól*. 1 K. — X. Beregszászi Nagy Pál élete és munkái. Székkfoglaló *Imre Sándortól*. 60 f.

IX. k. I. Emlékbeszéd *Schiefner Antal* k. tag felett. *Budenz J.* r. tagtól. 20 f. — II. A Boro-Budur Jáva szigetén. *Dr. gr. Zichy Ágost* l. tagtól 80 f. — III. Nyelvünk újabb fejlődése. *Ballagi Mór* r. tagtól. 40 f. — IV. A hunnok és avarok nemzetisége. *Vámbery Ármín* r. tagtól. 60 f. — A Kún- vagy Petrarka-codex és a kúnok. *Hunfalvy Pál* r. tagtól. 60 f. — VI. Emlékbeszéd *Lewes Henrik* *György* külső tag felett. *Szász Károly* r. tagtól. 10 f. — VII. Ős vallásunk főistenei. *Barna Ferdinánd* l. tagtól 80 f. — VIII. Schopenhauer esztetikája. *Dr. Ruzsicska Kálmántól*. 20 f. — IX. Ős vallásunk kisebb isteni lényei és áldozat szertartásai. *Barna F.* l. tagtól. 60 f. — X. Lessing mint philologus. *Dr. Kont Ignácztól*. 60 f. — XI. Magyar egyházi népelemek a XVIII. századból. Székkfoglaló. *Bogisich Mihály* l. tagtól. 1 K. — XII. Az analogia hatásáról, főleg a szóképzésben. *Simonyi Zsigmond* l. tagtól. 40 f.

X. k. I. A jelentéstan alapvonalai. Az alakokban kifejezett jelentések. (Székkfoglaló.) *Simonyi Zsigmond* l. tagtól. 60 f. — II. Etyelburg és a magyar húnmonda. (Székkfoglaló.) *Heinrich Gusztáv* l. tagtól. 40 f. — III. A M. T. Akadémia és a szémi irodalmi társaság. *Hunfalvy Pál* r. tagtól. 40 f. — IV. Értsük meg egymást. (A neologia és orthologia ügyében.) *Joannovics György* t. tagtól. 60 f. — V. *Baranyai Deesi János* és *Kis-Viczay Péter* közmondásai. *Ballagi Mór* r. tagtól. 20 f. — VI. *Euripides* tropusai összehasonlítva *Aeschylus* és *Sophokles* tropusaiival. Miveltségtörténeti szempontból. (Adalék a költészet összehasonlító tropikájához.) *Dr. Petz Vilmostól*. 1 K 20 f. — Id. gróf *Teleki László* ismeretlen versei. *Szász Károlytól*. 20 f. — VIII. *Cantionale et Passionale Hungaricum*. *Bogisich Mihálytól*. 60 f. — IX. Az erdélyi hirlapirodalom története 1848-ig. *Jakab Elek-től*. 1 K. — X. Emlékbeszéd *Klein Lipót Gyula* kültag felett. *Dr. Heinrich Gusztáv* l. tagtól. 80 f. — XI. Újabb adalékok a magyar zene történelméhez. *Bartalus Istvántól*. 80 f. — XII. A magyar romanticismus. *Bánóczy Józseftől*. 20 f. — XIII. Újabb adalék a magyar zene történelméhez. *Bartalus Istvántól*. 80 f.

XI. k. I. Ugor vagy török-tatár eredetű-e a magyar nemzet? *Hunfalvy Pál* r. tagtól. 40 f. — II. Ujgörög irodalmi termékek. *Dr. Télffy Iván* l. tagtól. 80 f. — III. Középkori görög verses regények. *Dr. Télffy Iván* l. tagtól. 60 f. — IV. Idegen szók a görögben és latinban. *Dr. Pozder Károlytól*. 1 K. — V. A csuva-

- sokról. *Vámbery Ármín r. tagtól* 60 f. — VI. A számlálás módjai és az év hónapjai. *Hunfalvy Pál r. tagtól* 40 f. — VII. Telegdi Miklós mester magyar katechismusa 1562-ik évből. *Majláth Béla l. tagtól* 20 f. — VIII. Káldi György nyelve. *Dr. Kiss Ignácztól* 1 K. — IX. A muhammedán jogtudomány eredetéről. *Goldziher Ignác l. tagtól* 20 f. — X. Vámbery Ármín «A magyarok eredete című műve néhány főbb állításának bírálata. *Barna Ferdinánd l. tagtól* 1 K 20 f. — XI. A nyelvfejlődés történelmi folytonossága és a nyelvőr. *Ballagi Mór r. tagtól* 40 f. — XII. A magyarok eredete és a finn-ugor nyelvészet. I. Válaszom Hunfalvy Pál bírálati megjegyzéseire. *Vámbery Ármín r. tagtól* 60 f.
- XII. k. I.** Seneca tragédiái. *Dr. Kont Ignácztól* 1 K 20 f. — II. Szombatos codexek. *Dr. Nagy Sándortól* 60 f. — III. A reflexív és valláserkölesi elem a költészetben s Longfellow. Székfoglaló. *Szász Béla l. tagtól* 60 f. — IV. A belviszonyragok használata a magyarban. *Kúnos Ignác és Munkácsi Bernáttól* 1 K. — V. A magyarok eredete és a finn-ugor nyelvészet II. *Vámbery Ármín r. tagtól* 1 K. — VI. Kiktől tanult a magyar írni, olvasni? *Volf György l. tagtól* 1 K. — VII. A kasztamuni-i török nyelvjárás. *Irta Thury József* 1 K. — VIII. Nyelvészeti mozgalmak a mai görögöknél. *Télffy Iván l. tagtól* 40 f. — IX. Boldogasszony, ősvallásunk istenasszonya. *Kálmány Lajostól* 40 f. — X. A mondat dualismusa. *Brassai Sámuel* t. tagtól. 1 K 20 f. — XI. A kunok nyelvéről és nemzetiségéről. *Gr. Kuun Géza t. tagtól* 80 f. — XII. Isota Nogarola. *Ábel Jenőtől* 1 K.
- XIII. k. I.** Kudrun, a monda és az eposz. *Heinrich G. l. tagtól* 80 f. — II. A votják nép multja és jelene. *Barna F. l. tagtól* 60 f. — III. Palesztina ismeretnek haladása az utolsó három évtizedben. *Goldziher I. l. tagtól* 80 f. — IV. A homerosi Demeter-hymnusról. *Ábel Jenő l. tagtól* 1 K. — V. A votjakok pogány vallásáról. *Barna Ferdinánd l. tagtól* 40 f. — VI. A régi magyar nyelv szótára. *Szarvas Gábor r. tagtól* 20 f. — VII. Egy kis viszhang Vámbery Ármín ur válaszára. *Budenz J. r. tagtól* 40 f. — VIII. Ki volt Calepinus magyar tolmácsa. *Szily Kálmán r. tagtól* 20 f. — IX. Szegedi Lénárt énekeskönyve. *Bogisich Mihály l. tagtól* 1 K. — X. Szőrendi tanulmányok. I. rész. *Joannovics Györgytől* 60 f. — XI. A kisebb görög tragikusok tropusai *Petz Vilmostól* 20 f. — XII. Heraclius. Rankavis Leon hellén drámája. *Télffy Ivántól* 60 f.
- XIV. k. I.** Az ó-és középkori Terentius biographiák. *Ábel Jenőtől* 80 f. — II. Szőrendi tanulmányok. II. rész. *Joannovics Györgytől* 80 f. — III. A mordva nép házassági szokásai. *Barna F. l. tagtól* 60 f. — IV. Jelentés ujhellén munkákról. *Télffy Iván l. tagtól* 60 f. — V. Mythologiai nyomok a magyar nép nyelvében és szokásaiban. *Kálmány Lajostól* 20 f. — VI. Etymologicum magnum Romaniae. *Putnoky Miklóstól* 40 f. — VII. A magyar szótók. *Simonyi Zsigmond* t. tagtól. 60 f. — VIII. A nyelvújítás történetéhez. *Simonyi Zsigmond* t. tagtól. 40 f. — IX. Szórend és accentus. *Brassai Sámuel t. tagtól* 80 f. — X. Három franciaia hellenista és a volapük. *Télffy Iván l. tagtól* 40 f. — XI. Euhemeris reliquae. *Nemethy Gézától* 1 K 20 f. — XII. Gáti István steganographiája, kapcsolatban a modern stenographiával. *Vikár Belától* 80 f.
- XV. k. I.** Az iszlám vallásos mozgalmak az öt-és négy században. *Dr. Schreiner Martontól* 60 f. — II. André Chénier költészete. *Haraszi Gyulától* 3 K. — III. Kombináló szóalkotás. *Simonyi Zsigmond* t. tagtól. 80 f. — IV. Az aranyosszéki mohácsi nyelvemlékek. *Hunfalvy Páltól* 30 f. — V. Psychiatria és politika. *Zichy Antaltól* 20 f. — VI. Ujjab hellén munkák és a hellén nyelvtanítás. *Télffy Ivántól* 1 K 20 f. — VII. A magyar zene tudományos tárgyalása. *Ponori Thewrewk Emiltől* 40 f. — VIII. A hangsúly a szláv nyelvekben. *Asbóth Oszkártól* 1 K 60 f. — IX. A nyelvújítás és az idegenszerűségek. *Simonyi Zsigmond* t. tagtól. 1 K 20 f. — X. Kisfaludy Károly «Mohács»-a görögül. *Télffy Ivántól* 80 f. — XI. Tanulmányok az újjabkori persa irodalom történetéből. *Dr. Kégl Sándortól* 3 K. — XII. Ujjab adatok a kún Petrarca-Codexhez. *Gróf Kuun Gézától* 30 f.
- XVI. k. I.** A beszerzezi szöszedet. Latin-magyar nyelvemlék a XV. századból. *Finály Henrik* t. tagtól. 4 K. — II. A pogány arabok költészetének hagyománya. (Székfoglaló.) *Goldziher Ignácztól* 1 K 20 f. — III. A szláv szók a magyar nyelvben. *Asbóth Oszkártól* 90 f. — IV. Paraspondylos Zotikos költeménye a várnai csatáról. *Pecz Vilmostól* 60 f. — V. Uj-görög munkák ismertetése. *Télffy Ivántól* 40 f. — VI. Két új-görög nyelvtan magyarul és a mai görög verstan. *Télffy Ivántól* 40 f. — VII. A Marmelius-féle latin-magyar szójegyzék 1533-ból. *Szamoto Istvántól* 1 K. — VIII. Guarinus és Janus Pannonius. *Hegedűs Istvántól* 1 K 60 f. — IX. Kisázsia török dialektusairól. (Székfoglaló.) *Dr. Kúnos Ignácztól* 90 f. — X. Diesének Jacobus Ant. Marcellusra. *Irta Janus Pannonius. Hegedűs Istvántól* (Székfoglaló).
- XVII. k. I.** Egyiptologiai tanulmányok a chronologia köréből. *Dr. Mahler Edéttől* 30 f. — 2. Naszreddin hodsa tréfiái. *Kúnos Ignácztól* 3 K. — 3. A perzsa népdal. *Dr. Kégl Sándortól* 90 f.